

KESTÄVÄ KEHITYS SAVONLINNAN AMMATTI- JA AIKUISOPISTON RUOKATUOTANNON OPETUKSESSA

Riitta Sairanen

Opinnäytetyö
Joulukuu 2009

Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma
Matkailu- ravitsemis- ja talousala

Tekijä(t) SAIRANEN, Riitta	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 13.12.2009
	Sivumäärä 49	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi KESTÄVÄ KEHITYS SAVONLINNAN AMMATTI- JA AIKUISOPISTON RUOKATUOTANNON OPETUKSESSA		
Koulutusohjelma Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) TÖRN Anne		
Toimeksiantaja(t) Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto Matkailu-, ravitsemis- ja talousala		
Tiivistelmä Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia, miten Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston majoitus- ja ravitsemusalan opiskelijat ymmärtävät kestävä kehityksen määritelmän. Lähtökohtana oli selvittää määritelmän lisäksi, miten opiskelijat pystyvät toteuttamaan kestävä kehityksen vaatimia toimintaperiaatteita opinnoissaan. Työssäni tarkastelin myös, miten Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston henkilöstö näkee kestävä kehityksen toteutuksen mahdollisuudet. Tarkoituksena oli saada esille soveltavaa tietoa kestävästä kehityksestä. Opinnäytetyössäni keskityn lähinnä kestävä kehityksen ekologiseen ulottuvuuteen. Tutkimusaineisto kerättiin 24.8. – 20.11.2009 välisenä ajanjaksolla. Tutkimusjoukkona oli 18 ruokatuotannon toisen vuosikurssin opiskelijaa. Kestävä kehityksen orientaatiojakson (ravintola-keittiötoiminnot) jälkeen opiskelijoiden näkemyksiä tutkittiin kyselylomakkeella. Henkilöstön näkökulmaa tutkittiin puolistrukturoiduin haastatteluin. Tutkimukseni on pääasiassa laadullinen tutkimus. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että kestävä kehityksen määritelmä ja sen toteutus eivät ole selviä opiskelijoille. Opiskelijat eivät ymmärrä, mitä kaikkea kestävä kehitys pitää sisällään ja kuinka laaja-alainen määritelmä se on. Myös opettaja tarvitsee konkreetteja työvälineitä kestävä kehityksen opettamisessa. Opettajan tulee osata yhdistää tietonsa opetukseen sekä myös vastata opetuksellaan opetussuunnitelman haasteisiin. Vastauksissa painottui kestävä kehityksen taloudellinen näkökulma niin opiskelijoilla kuin henkilöstölläkin. Kestävä kehitykseen liittyvän kasvatuksen tavoitteena on kasvattaa ihmisiä, joilla on halu ja kyky vaikuttaa yhteisen kestävä tulevaisuuden rakentumiseen oman elämänsä eri vaiheissa ja rooleissa. Koulujen ja eri oppilaitosten haasteena onkin luoda kestävä kehityksen oppimiselle ja omaksumiselle suotuisa ympäristö. Kestävä kehitys on yksi merkittävimpiä oppimisen haasteita tulevaisuudessa.		
Avainsanat (asiasanat) Kestävä kehitys, opiskelija, opettaja, opetussuunnitelma, kehitys, ruokatuotanto		
Muut tiedot		

Author(s) SAIRANEN, Riitta	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 13.12.2009
	Pages 49	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE FOOD PRODUCTION EDUCATION AT THE SAVONLINNA VOCATIONAL COLLEGE		
Degree Programme Degree Programme in Service Management		
Tutor(s) TÖRN, Anne		
Assigned by Savonlinna Vocational College, Tourism, Catering and Domestic Services		
<p>Abstract</p> <p>The aim of the thesis was to find out how the students of Tourism, Catering and Domestic Services of Savonlinna Vocational College understand the concept of sustainable development, and to explore how they are able to put its principles into practice in their studies. It was also examined how the staff in Savonlinna Vocational College sees the possibilities of realization of sustainable development. The purpose of the study was to find out some applied information about sustainable development and the author mainly focused on the ecological aspect of sustainable development.</p> <p>The study material was gathered from August 24 to November 20 in 2009. The target group consisted of 18 second-year students studying Meal Production. After an orientation period in sustainable development the students' opinions were explored by a questionnaire and the staff's visions by semi-structured interviews. The study was primarily qualitative.</p> <p>The results of the study showed that the definition of sustainable development and its realization were not clear for the students. They did not understand what sustainable development includes and how wide its concept is. The teacher also needs concrete tools for teaching sustainable development and (s) he has to know how to combine the knowledge with the teaching and furthermore to be able to meet the challenges of the curriculum in his/her teaching. In the responses of both the students and the staff the emphasis was given on the economical aspect of sustainable development.</p> <p>The educational aim related to sustainable development is to train people to like and be able to influence the developing of the common sustainable future in different stages of their lives. The challenge of the schools and different colleges will be to create an advantageous environment for learning and adopting sustainable development. In the future sustainable development will be one of the most important challenges of learning.</p>		
Keywords sustainable development, student, teacher, curriculum, development, food production		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 KESTÄVÄ KEHITYS TUTKIMUSKOHTENA	3
2 KESTÄVÄ KEHITYS	6
2.1 Ekologinen kestävyys	7
2.2 Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys.....	8
2.3 Taloudellinen kestävyys	10
3 KESTÄVÄ KEHITYS TOISEN ASTEEN KOULUTUKSESSA	11
3.1 Kestävä kehitys osana opetusta	11
3.2 Opettajien tiedolliset valmiudet.....	15
3.3 Opettajan ja opiskelijan näkökulma	17
3.4 Kestävän kehityksen arviointi ruokatuotannossa.....	20
3.5 Kestävän kehityksen toteuttaminen.....	21
4 KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN LIITTYVÄT SUUNNITELMAT	22
4.1 Valtakunnalliset suunnitelmat	22
4.2 Alueelliset suunnitelmat.....	22
4.3 Savonlinnan ammattioppilaitoksen suunnitelma.....	24
4.3.1 Vihreä lippu	24
4.3.2 Ympäristösertifiointi.....	25
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	28
5.1 Tavoite.....	28
5.2 Kohderyhmä	28
5.3 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu	29
5.4 Aineiston analyysi.....	32
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	33
6.1 Opiskelijat	33
6.2 Henkilöstö	37
7 POHDINTA	41
LÄHTEET	45
LIITTEET	47
Liite 1. Opiskelijoiden kysymykset.....	47
Liite 2. Henkilöstön haastattelukysymykset	48

Liite 3. Vihreä lippu	49
-----------------------------	----

1 KESTÄVÄ KEHITYS TUTKIMUSKOHTEENA

YK:n Ympäristön ja kehityksen maailman komissio 1987 on määritellyt seuraavasti kestävästä kehityksestä:

”Kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa. Sen kolmeksi peruselementiksi ovat muodostuneet ekologinen, taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Kestävän kehityksen tavoitteet tähtäävät siihen, että ihmiset oppivat elämään sopusoinnussa luonnon ja toistensa kanssa.” (Lundgren ja Näätäsaari 2006, 7).

YK:n ympäristö- ja kehityskokouksessa Rio de Janeirossa vuonna 1992 kestävä kehityksen ajatus tunnustettiin ensimmäistä kertaa korkealla poliittisella tasolla. Eri maailman hallitukset sitoutuivat edistämään kestävästä kehityksestä kansallisessa toiminnassaan ja kansainvälisessä yhteistyössä. Rion huippukokouksen myötä maailmalla alettiin tiedostaa, että hallitsemattomalla talouden kasvulla, köyhyydellä ja väestönkasvulla on merkittäviä haittavaikutuksia ympäristölle globaalilla tasolla. Toinen merkittävä kokouksen lopputulos oli yhteisymmärrys siitä, että ympäristönsuojelu, taloudellinen kasvu ja sosiaaliset, ihmisten hyvinvointiin liittyvät kysymykset liittyvät olennaisesti toisiinsa. (Lundgren ja Näätäsaari 2006, 7.)

Vuonna 2000 YK julisti vuosituhatjulistuksen (Millenium Development Goals – MDG) ja siihen liittyvät kehitystavoitteet vuoteen 2015 mennessä. Suomen ja 188 muun maan hyväksymässä julistuksessa luvattiin toteuttaa kahdeksan vuosituhattavoitetta: puolittaa äärimmäinen köyhyys ja nälkä, ulottaa peruskoulutus kaikille, edistää sukupuolten tasa-arvoa, vähentää lapsikuolleisuutta, parantaa odottavien äitien terveyttä, taistella aidsia, malariaa ja muita tauteja vastaan, tukea ympäristön kestävästä kehityksestä, sekä tuoda globaali kumppanuus kehitykseen. (Lundgren ja Näätäsaari 2006, 7.)

Suomen kestävä kehityksen toimikunta hyväksyi uuden Suomen kansallisen kestävä kehityksen strategian kesäkuussa 2006. Päämääränä on luoda kestävä hyvinvointia turvallisessa, osallisuutta edistävässä ja moniarvoisessa yhteiskun-

nassa, jossa kaikki kantavat vastuuta ympäristöstä. Lähtökohtana on yhdistää luonnonvarojen kestävä käyttö, hoito ja suojele sekä turvata kansalaisten hyvinvointi ja yhteiskunnan eheys. Tavoitteena on saada osaava ja vahvuutensa hyödyntävä kestävä kehitys Suomi. Toimikunnan koulutusjaosto valmisteli Kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategian ja sen toimeenpanosuunnitelman vuosille 2006 – 2014. Tämä on hyväksytty toimikunnan kokouksessa maaliskuussa 2006. (Lundgren ja Näätisaari, 9.)

Tammilehdon (2009, 62) mukaa kestävä kehitys on tärkeä osa tutkintouudistusta, kun ammatillisen perustutkinnon perusteet uudistetaan vuoteen 2010 mennessä. Yhtenä uudistuksen läpäisevänä teemana on kestävä kehitys, joka on sisällytetty mukaan ammattitaitovaatimukseen. Kestävä kehitys on yksi ammatillisen koulutuksen ydinulottavuus, jota on tuotu esiin myös opetushallituksen laadunhallintasuosituksessa. Koulutuksen järjestäjät ymmärtävät asian merkityksen, koska kestävä kehitys on yhä tärkeämpi osa ammattitaitoa ja myös kilpailukykyä. Se voidaan nähdä samoin kuin esimerkiksi työhyvinvointi- ja ergonomiakysymykset, jotka ovat nousseet esille vahvasti tänä päivänä. Näiden linkittyminen on osa modernia ammattitaitoa.

Toimin ruokatuotannon ammatinopettajana Savonlinna ammatti- ja aikuisopistossa. Kestävän kehityksen aihe kiinnostaa minua, koska olen omassa opettajan työssäni todennut, että kestävä kehityksen määritelmä ja sen toteutus eivät ole selviä opiskelijoille. Tämän vuoksi olisi hyvä syventää opiskelijoiden ymmärrystä kestävästä kehityksestä ja sen sisällöstä. Siksi haluan työssäni selventää kestävä kehityksen määritelmää, ja tuoda sen esille konkreettisesti, niin tiedollisesti kuin taidollisestikin. Opiskelijan tulisi myös osata linkittää opittu teoria omaan toimintaansa esimerkiksi työssäoppimisessa ja myöhemmin myös työelämässä.

Myös opettaja tarvitsee konkreettisia työvälineitä kestävä kehityksen opettamiseen. Opettajan tulee osata yhdistää tietonsa opetukseen sekä vastata opetuksellaan opetussuunnitelman vaatimukseen. Kestävään kehitykseen liittyvän kasvatuksen tavoitteena on kasvattaa yksilöitä, joilla on halua ja kykyä vaikuttaa yhteisen kestävä tulevaisuuden rakentamiseen oman elämänsä eri vaiheissa ja roo-

leissa. Koulujen ja eri oppilaitosten haasteena onkin luoda kestävän kehityksen oppimiselle ja omaksumiselle suotuisa ympäristö. Kestävän elämäntavan oppimista edistävässä oppilaitoksessa kestävän kehityksen tulisikin olla luontevana osana kaikkea toimintaa: oppimista, opetusta ja toimintakulttuuria. Kestävän kehityksen kasvatuksen yhtenä haasteena on se, että teema ylittäisi oppiainerajat. Tavoitteena olisi saada koko opettajakunnan sekä oppilaitoksen muun henkilöstön voimavarat koottua yhdeksi toimintatavaksi. Tämän vuoksi tuon työssäni esille sekä oppilaiden, että opettajien näkökulmia.

Työni aihe on erittäin ajankohtainen, koska Suomen kestävän kehityksen toimikunnan ja opetusministeriön strategioiden tavoitteena on, että kaikissa Suomen kouluissa ja oppilaitoksissa olisi oma kestävän kehityksen toimintaohjelma vuoteen 2010 mennessä. Lisäksi tavoitteena on, että 15 prosentilla oppilaitoksista on kestävän kehityksen työstään ulkoinen tunnus tai sertifikaatti vuoteen 2014 mennessä. Kestävä kehitys sisältyy vuosina 2007 - 2010 uudistettaviin ammatillisten perustutkintojen perusteisiin alakohhtaisten painotusten mukaisesti, ja sitä arvioidaan osana ammattiosaamisen näyttöjä tai muuta osaamista. Ammatillisen laadunhallintasuosituksen mukaan koulutuksen järjestäjä sisällyttää toimintasuunnitelmaansa kestävän kehityksen ohjelman, ja huolehtii sen periaatteen toteutumisesta kaikessa toiminnassa. (Lundgren ja Näätsaari 2006, 12.)

Toteutin tutkimukseni Savonlinnan ammattioppilaitoksessa syksyllä 2009. Tutkimusjoukkona minulla oli 18 ruokatuotantoa toista vuotta opiskelevaa opiskelijaa. Heidän näkemyksiään kestävästä kehityksestä tutkin kyselylomakkeella, jossa kysyttiin opiskelijan kokemuksia sekä näkemyksiä kestävästä kehityksestä (liite 1). Henkilöstön näkökulmaa tutkin puolistrukuroiduin haastatteluin (liite 2). Tutkimukseni on pääasiassa laadullinen tutkimus sisältäen kuitenkin myös joitain määrällisen tutkimuksen elementtejä. Työssäni keskityn kestävän kehityksen ekologisen ulottuvuuteen opetustyön arjessa.

Kestävää kehitystä voidaan hyvällä syyllä pitää yhtenä ihmiskunnan merkittävimmistä oppimisen haasteista. Tämä haaste on kestävän elämäntavan oppiminen. Koulutuksen avulla opiskelijat saavat valmiuksia edistää muutoksia kestä-

vään elämäntapaan. Kestävän tulevaisuuden rakentaminen edellyttää meiltä kailta valintojen ja vaihtoehtojen kriittistä tarkastelua sekä koulutukselta, tutkimukselta ja elinkeinoelämältä uusien kestävien tuotantotapojen ja palveluratkaisujen kehittämistä. Kestävän kehityksen koulutusjaoston toiminnan tuloksia ja tulevien vuosien yhteistyötarpeita on korostanut opetusministeriöstä myös pääjohtaja Kirsi Lindroos 2007.

Opinnäytetyöni pääasiallisena tietolähteenä olen käyttänyt opetushallituksen julkaisemaa materiaalia ja kestävästä kehityksestä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategiaa ja sen toimeenpanosuunnitelmaa vuosille 2006 - 2014. Tästä teoksesta käytän työssäni lyhennettä, 4 K. Lisäksi olen käyttänyt lähteinä muuta kestävästä kehitykseen liittyvää kirjallisuutta sekä ajankohtaisia Internet-lähteitä.

2 KESTÄVÄ KEHITYS

Houtsosen ja Åhlbergin (2005, 160) mukaan kestävästä kehityksestä on lähes yhtä monta määritelmää kuin on tutkijaakin. Yli vuosikymmenen tutkimustyön kuluessa syntynyt määritelmä on seuraava: kestävä kehitys on paikallisesti, alueellisesti, ja maailmanlaajuisesti tapahtuvaa ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti eheyttävää muutosta, jonka tavoitteena on nykyisten ja tulevien sukupolvien todellisten tarpeiden optimaalinen tyydyttäminen ja siinä mielessä hyvä elämä. Brännare, Kairamo, Kulusjärvi ja Matero (2005, 265 - 266) puolestaan toteavat, että kestävällä kehityksellä tarkoitetaan sitä, että ihminen sopeuttaa toimintansa ja kulutuksensa tasolle, jolla tuleville sukupolville turvataan nykyisen kaltaiset elinmahdollisuudet.

Suomen kestävästä kehityksestä toimikunta määritteli 1995 kestävästä kehityksestä maailmanlaajuisesti, kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaksi, jatkuvaksi ja ohjatuksi yhteiskunnalliseksi muutokseksi, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Toimikunnan tulkinnan mukaan kestävä kehitys sisältää kolme ulottuvuutta: ekologisen, yhteis-

kunnallisen ja kulttuurisen ulottuvuuden. Myös Suomen hallituksen kehityspoliittinen ohjelma (2007) perustuu kestävän kehityksen periaatteeseen. Ohjelman mukaan kestävä kehitys tarkoittaa seuraavaa: luonnontaloudellisen, yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen täytyy olla keskenään tasapainossa, eikä mikään ulottuvuuksista saa painottua toisten kustannuksella. Käytännössä esimerkiksi maailman talous pitäisi saada kasvamaan niin, että myös köyhimmät voivat tyydyttää perustarpeensa eli nauttia yhteiskunnallisesta kehityksestä. Samalla taloudellisen kasvun laatua pitäisi parantaa niin, ettei talous missään päin maailmaa kasva ympäristön kustannuksella. (Opetusministeriön työryhmä 2006.)

Kestävä kehitys sisältää viisi erilaista näkökulmaa, jotka antavat määreelle laajemman sisällön. Kestävää kehitystä ei nähdä ainoastaan kierrätyksenä, vaan laajemmassa mittakaavassa myös globaalina, taloudellisena ja sosiaalisena näkökulmana. Lisäksi arvot näkyvät siten, että myös eettinen näkökulma on huomioitu, samoin kulttuuri, joka vaikuttaa elintapoihimme ja vaihtelee suuresti maasta toiseen vertailussa. Nämä eri näkökulmat tähtäävät kuitenkin samaan tulokseen: ekologiseen ja luontoa säästävään toimintaan ja kehitykseen.

2.1 Ekologinen kestävyys

Ekologisen kestävyuden vaativimpia haasteita ovat hallituksen ohjelman perusteluiden mukaan ilmastonmuutoksen hidastaminen, biologisen monimuotoisuuden turvaaminen sekä luonnonvarojen kestävä käyttö. Taloudellinen kestävyys on ohjelman mukaan sisällöltään ja laadultaan tasapainoista kasvua, joka ei perustu pitkällä aikavälillä velkaantumiseen tai varantojen hävittämiseen. Taloudellisesti kestävä kehitys edellyttää lisäksi, että tavarat ja palvelut voidaan maailmanlaajuisesti tarjota nykyistä vähemmän ympäristöä rasittaen sekä käyttäen säästämällä luonnonvaroja ja energiaa. Sosiaalisessa ja kulttuurisesti kestävässä kehityksessä keskeisenä kysymyksenä on taata, että hyvinvoinnin edellytykset siirtyvät sukupolvelta toiselle. Hallituksen kestävän kehityksen ohjelman mukaan tämän hetkistä sosiaalisista haasteista suurimpia ovat Suomessa työttömyys sekä siitä johtuva syrjäytyminen ja sosiaalisten erojen kasvu. Kestävän kehityksen määritte-

lyssä ekologinen kestävyys tarkoittaa sitä, että suojelemme luonnon monimuotoisuutta. Luonto koostuu sekä uusiutuvista luonnonvaroista, kuten kasveista ja puista, että uusiutumattomista luonnonvaroista, kuten metalleista ja kivistä. Ihmisen toiminnan seurauksena on hyvin monien lajien elämä maapallolla uhattuna, ja uusiutumattomat luonnonvarat, kuten fossiiliset polttoaineet, hupenevat vinhaa vauhtia. Lisäksi tärkeitä haasteita ovat ilmastomuutoksen hidastaminen ekosysteemien sietämälle tasolle sekä biologisen monimuotoisuuden turvaaminen. (Opetusministeriön työryhmä 2006.)

Laininen, Manninen ja Tenhunen (2006, 5) toteavat, että edellytyksiä ekologiseen kestävyys saavuttamiselle ovat muun muassa kuluttajien tottumusten, arvostusten ja elämäntapojen muutos, ympäristöystävällisemmän tekniikan kehittäminen ja käyttöönotto, ympäristöä kuormittavien tuotantotapojen muutos, tavaroiden ja palveluiden ekotehokkuus sekä uusiutuvien energialähteiden ja raaka-aineiden käytön lisääntyminen.

Turpeisen (2005, 7) mukaan keskeisenä näkemyksenä kasvatusekologiassa on oppimisen ja kasvatuksen ilmiöiden monitasoinen ja monitahoinen riippuvuus ja vuorovaikutus. Sitä voidaan tarkastella kasvatuksessa yleensä, oppilaitoksen tai luokkahuoneen ekologiana sekä yksilöllisellä tasolla opettajan ja oppilaan toiminnassa. Kasvatuksen tulee turvata ihmisyksilön ja hänen edustamansa sosiaalisen yhteisön jatkuva kehittymisen ja sopeutumisen mahdollisuus. Ekologisesti kestävä kasvatusta perustuu ympäristön muutoksesta johtuvaan todettuun oppimistarpeeseen ja oppijan sisäiseen motivaatioon. Kestävä kasvatusta toteutetaan parhaalla mahdollisella oppimisen tekniikalla, ja siinä sovelletaan tuottajan vastuuta. Kasvatuksella ei ylitetä oppimisen kriittistä rajaa – tämä perustuu oppijan osaamistason kehittymisen jatkuvaan seurantaan ja opetuksen integroimiseen aikaisempiin oppimistuloksiin.

2.2 Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys

Brännare ja muut (2005, 265 - 266) toteavat, että sosiaalisesti kestävä kehitys tarkoittaa ihmisarvoisen elämän ja oikeudenmukaisen kohtelun takaamista koko

ihmiskunnalle muun muassa, rotuun, ihonväriin ja kieleen katsomatta. Sosiaalista kestävyyttä koettelee länsimaisissa yhteiskunnissa mm. työttömyys, joten länsimaat joutuvat pohtimaan uusia keinoja työn oikeudenmukaisuuden jakamiseksi. Laininen ja muut (2006, 5) toteavat, että sosiaalisesti kestävä kehitys turvaa ihmiselle tasavertaiset mahdollisuudet hyvinvointiin, perusoikeuksiin ja elämän perusedellytysten hankkimiseen sekä mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon omassa maassaan ja maailmanlaajuisesti. Sosiaalisen kestävyuden keskeisenä haasteena on taata, että hyvinvoinnin edellytykset siirtyvät sukupolvilta toisille. Maailmanlaajuisia sosiaalisen kestävyuden haasteita ovat esimerkiksi väestönkasvu, köyhyys, ruoka- ja terveydenhuolto, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä koulutuksen järjestäminen. Yhtenä sosiaalisen kestävyuden näkökulmana on tehdä kulutustilaa kehitysmaiden asukkaille, kuitenkin sellaisilla tavoilla, jotka vähentävät tuotannon ja kulutuksen ympäristövaikutuksia kokonaisuudessaan maapallolla. Lisäksi Brännare ja muut (2005, 265 - 266) toteavat, että kulttuurinen kestävyys ilmentää monimuotoisuuden ja hyväksymistä myös kulttuureissa. Kulttuuri on erittäin tärkeässä asemassa muovaamassa ihmisten arvoja, asenteita, ja käsityksiä itsestään ja muista. Kestävässä kehityksessä pyritään takaamaan hyvinvoinnin edellytysten siirtyminen sukupolvelta toiselle.

Lainisen ja muiden (2006, 5) mukaan on tärkeää esimerkiksi paikallisten, alueellisten, ja kansallisten arvojen, tapojen, perinteiden, vähemmistöryhmien kulttuurien, taiteenlajien, maiseman sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja asuinympäristöjen säilyttäminen. Samalla kulttuurisen kestävyuden haasteena on elämä globalisoituvassa maailmassa. Tässä olennaisia arvoja ja valmiuksia ovat esimerkiksi moniarvoisuus ja suvaitsevaisuus sekä valmiudet vuorovaikutukseen eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa. Eettisesti kestävä kehitys tarkasteltaessa joudutaan ajattelemaan ihmisarvoista elämää ja arvojen muutoksia. On ratkaisevaa, miten suhtaudumme muun muassa geenimanipulaatioon, kloonaukseen tai eläinten ja ihmisten varaosien tuottamiseen. Kaiken kattavana ajatuksena on ajallinen kestävyys. (Brännare ja muut 2005, 265 - 266.)

Houtsonen ja Åhlberg (2005, 160 - 161) toteavat, että jatkuvan avoimen tutkimuksen tehtävänä on selvittää, mitkä kulloisissakin luonnonympäristössä ja yh-

teiskunnallisissa oloissa ovat ihmisten todelliset tarpeet ja milloin ne tulevat optimaalisen hyvin tyydytetyiksi. Kestävän kehityksen määritelmä on siis hyvin riippuvainen ihmisten kulloisistakin tarpeista ja arvoista, mutta myös luonnon ja ympäristön tilasta. Kestävä kehitys on tullut jäädäkseen nyky-yhteiskunnassa, koska esimerkiksi taloudellinen kehitys vaatii sitä, samoin onnistunut globalisaatio.

2.3 Taloudellinen kestävyys

Rohweder (2004, 31 – 36) toteaa, että taloudellinen toimintaympäristö liittyy taloudellisen hyvinvoinnin tuottamisen tarkasteluun. Brundtlandin komitean (Vuonna 1989 perustettu YK:n alaisuuteen Gro Harlem Brundlandin johtama ympäristön ja kehityksen maailmankomissio) kehitysoptimistisen mietinnön mukaan hallittu taloudellinen kasvu on ainoa mahdollinen tie kestävän kehityksen prosessissa. Toisaalta kehityspessimistit katsovat, että talouden kasvu ja kestävä kehitys ovat ristiriitaisia käsitteitä. Yhtä oikeaa ratkaisua siihen, minkälaista taloudellinen toiminta on, ei siis voida antaa. Globaali maailmantalous tarkoittaa markkinamekanismin kansallista ja kansainvälistä laajenemista ja syvenemistä. Taloudellinen globalisaatio tunnustetaan kaksinaiseksi voimaksi. Pääomamarkkinoiden globalisoituminen ja informaatiotietotekniikan nopea kehitys nähdään mahdollisuutena hyvinvoinnin kasvulle, koska ne nopeuttavat taloudellista kasvua ja lisäävät tuotavuutta. Talouden globalisaatio mahdollistaa kansainvälisen työnjaon niin, että teollisuus keskittyy alueille, missä tuotannon kannalta keskeiset tuotantotekijät ovat edullisia. Kyrön (1999, 141) mielestä kyse on taloudellisessa kestävässä kehityksessä siitä, että mahdollisimman vähällä tuotetaan mahdollisimman paljon hyvinvointia. Tavoitteena on tämän hyötysuhteen parantaminen. Ne yksilöt, jotka oppivat käsittelemään vanhoja resursseja uudella tavalla tai keksivät kokonaan uusia resursseja, menestyvät parhaiten.

3 KESTÄVÄ KEHITYS TOISEN ASTEEN KOULUTUKSESSA

3.1 Kestävä kehitys osana opetusta

Lundgren ja Näätäsaari (2006, 15 -16) toteavat, että kestävä kehitystä edistävä kasvatus ja koulutus tähtäävät kestävä elämäntavan omaksumiseen ja tulevaisuuden rakentamiseen. Kestävä kehitys on ammatillisissa opetussuunnitelmien perusteissa mainittu seuraavasti:

”Opiskelija tuntee kestävä kehityksen periaatteet ja motivoituu toimimaan niiden puolesta opiskelussa, työssä ja kansalaisena. Opiskelija tuntee ympäristömyönteiset työ- ja toimintatavat ja toimii niiden mukaisesti sekä erityisesti tunnistaa tavanomaiset ongelmajätteen ja hallitsee niiden käsittelyn. Hän arvostaa luonnon monimuotoisuutta ja ymmärtää kestävä kehityksen taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia sekä osaa toimia niiden puolesta.”

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jossa oppiminen ymmärretään yksilölliseksi tietojen ja taitojen rakennusprosessiksi, jonka kautta syntyy kulttuurinen osallisuus. Oppiminen tapahtuu tavoitteellisena opiskeluna erilaisissa tilanteissa itsenäisesti, opettajan ohjauksessa sekä vuorovaikutuksessa opettajan ja vertaisryhmän kanssa. Opittavana olisivat uuden tiedon ja uusien taitojen lisäksi oppimistavat ja työskentelytavat, jotka ovat elinikäisen oppimisen välineitä. Oppiminen on seurausta oppilaan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta, jossa hän aiempien tietorakenteidensa pohjalta käsittelee ja tulkitsee opittavaa ainesta. Oppimisen yleiset periaatteet ovat kaikilla samat, mutta oppiminen riippuu oppijan aiemmin rakentuneesta tiedosta, motivaatiosta sekä oppimis- että työskentelytavoista. Yksilöllistä oppimista tukee vastavuorossa yhteistyössä tapahtuva oppiminen. Oppiminen on kaikissa muodoissaan aktiivinen ja päämääräsuuntautunut, itsenäistä tai yhteistä ongelmaratkaisua sisältävä prosessi. Oppiminen on tilannesidonnaista, joten oppimisympäristön manipulaisuuteen on kiinnitettävä huomiota. Opittaessa avautuu uusia mahdollisuuksia ymmärtää kulttuuria ja kulttuurin sisältämiä merkityksiä sekä osallistua yhteiskunnan toimintaan. Opettajat toteuttavat opetuksessaan hyväksytyt ope-

tussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä, joissa aihekokonaisuudet ovat keskeisiä kasvatus- ja opetustyön painopistealueita. (4 K 2006, 15.)

Eräs tällainen painopistealue on kestävä kehitys. Opetussuunnitelman yhteisessä osassa määritellään kaikille perustutkinnoille yhteiset periaatteet ja menettelytavat sekä koulutuksen järjestäjän keskeiset arvot. Yhteisessä osassa koulutuksen järjestäjälle asetetaan velvoitteita myös kestävän kehityksen edistämiseksi. Opetussuunnitelman yhteisen osan tulee sisältää ainakin toimenpiteet opetukseen liittyvistä yhteisöllisyyttä vahvistavasta toiminnasta. Tämä tarjoaa mahdollisuuden arvopohdintaan ja kulttuuriperintöön perehtymiseen sekä henkilöstön kehittämissuunnitelman kestävästä kehityksestä edistävistä toimenpiteistä. Koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävistä toimenpiteistä kestävä kehitys tulee sisältyä paikallisessa opetussuunnitelmatyössä yhteisiin ja valinnaisiin oppiaineisiin sekä yhteisiin tapahtumiin. Sen tulee näkyä myös koulun toimintakulttuurissa. Ammatillisessa koulutuksessa ja työssäoppimisessä kestävä kehitys edistämisen on kaikille aloille yhteinen painotus: oman alan ympäristöosaaminen kuuluu ammattitaitoon. Laki ammattiosaamisen näyttöjen käytäntöön otosta tuo näkyviin kestävä kehitys kussakin ammattialassa vuoden 2006 alusta. (4 K 2006, 16.)

Tiedollisten valmiuksien oppimisen tavoitteena on ymmärtää luonnon, yhteiskunnan ja maailman toimintaa, kestävä kehitys kysymysten taustoja ja niiden ratkaisumalleja. Myös oma roolimme ja omat vaikutusmahdollisuutemme yhteisiin asioihin tulee pystyä tiedostamaan. Ammatillisessa koulutuksessa korostuu tieto oman ammattialan kestävä kehitys kysymyksistä ja vaikuttamisen mahdollisuuksista alan ammattilaisena. Kestävä tulevaisuuden rakentamisessa on oleellista tiedon käsittelyn ja uusien ratkaisujen taito - siis ajattelun taitojen sekä metakognitiivisten taitojen ja reflektion omaksuminen. Ajattelun taitoihin sisältyvät myös nykyisen yhteiskunnallisen ja kulttuurisen arvostuksen ja elämäntapamallien kriittinen arviointi sekä vaihtoehtoisten ratkaisujen etsiminen. Kestävä kehitys kysymysten ymmärtäminen edellyttää niihin liittyvien vuorovaikutussuhteiden tarkastelua kokonaisuuksina.

Ajatellessa ammatillisen koulutuksen sisältöä tulee huomioida ammattialan järjestelmien ja työprosessien toiminnan kestävä kehityksen näkökulma. Juuri tätä näkökulmaa tuon tutkimuksessani esille. Myös työelämään tarvitaan uusia teknologiaan ja toimintatapoihin liittyviä innovaatioita. Ammatillisen koulutuksen eräs periaate onkin valmentaa opiskelijoita toimintatapojensa arviointiin ja niiden muuttamiseen tarvittaessa kohti kestävä kehitystä. Kestävä tulevaisuuden rakentajiksi kasvamiseen tarvitaan siis myös toiminnan taitoja ja kokemuksia. Ympäristö- vastuullisia toimintatapoja voidaan oppia omassa oppilaitoksessa, luonnossa, työssäoppimispaikoilla sekä muualla yhteiskunnassa. Varsinkin oppilaitoksen ulkopuoliset ympäristöt tuovat oppimiseen uuden kokemuksellisen näkökulman, jonka avulla voidaan syventää jo opittuja asioita, ympäristösuhdetta sekä luoda kestävä kehityksen opituille raameille omakohtaista merkitystä. (Lundgren ja Näätäsaari 2006, 15 -16.)

Työssäoppimisjaksot ovat erittäin tärkeitä. Työssäoppiminen tarkoittaa työpaikoilla, aidossa työympäristössä tapahtuvaa oppimista. Ammatilliseen perustutkintoon sisältyy vähintään 20 opintoviikkoa työssäoppimista. Opiskelija osallistuu itse työssäoppimisjaksojen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Oman elämän hallinta, yhteisöllisyyden kokeminen, vastuunotto ja tulevaisuusorientaatio edellyttävät yhteiskunnan rakenteen hahmottamista. On tärkeää päästä tutustumaan erilaisiin asuinympäristöihin, työympäristöihin, palvelujen ja vapaa-ajan toimintojen tuottamiseen, päätöksentekoon ja hallintoon, sekä luonnon ympäristön tilaan ja oppia hahmottamaan oma paikallisyhteisö kokonaisuutena. Näihin liittyen myös vaikuttamisen ja osallistumisen taidot ovat osa kokonaisnäkemystä kestävä kehityksen kentästä. Näiden taitojen oppimista tulee tukea esimerkiksi vahvistamalla oman oppilaitoksen toimintakulttuuria kohti monipuolista kestävä kehitystä. (4 K 2006, 25 – 26.) Tästä hyvänä esimerkkinä ovat oppilaitoksissa toimiva oppilaskuntatoiminta. Siellä opiskelijat pääsevät vaikuttamaan oppilaitoksen toimintaan sekä esittävät omia ehdotuksia koulun toimintatapoihin liittyvistä asioista.

KESTÄVÄN KEHITYKSEN PERIAATTEET TYÖSSÄOPPIMISESSA

Opiskelijalla tulisi olla kyky ja halu osallistua kestäväen kehityksen esimerkillisyyteen ympäristöasioissa. Opiskelijan tulisi osata soveltaa koulussa oppimaansa ympäristötietoutta, esimerkiksi energiansäästön, puhtaanapidon, jätteiden käsittelyn sekä hankintojen osalta. Työssäoppimisen aikana oppimisen oletetaan tarjoavan erilaisia oppimisympäristöjä, joissa voidaan oppia muunlaista tietoa ja taitoa kuin oppilaitoksissa. Opiskelijoiden osallistuminen työelämään osana opintoja on erittäin tärkeä vaihe ammattilaiseksi kasvamisessa. Tämän uuden aikakauden koulutusjärjestelmät ovat muodostaneet työpaikoille uusia lisähaasteita. Esimerkkinä uusien arviointikriteereiden (ymmärtäminen) oppiminen sekä toteuttaminen ovat puolestaan tuoneet työelämään jatkuvan muutosprosessin.

Turpeinen (2005, 36 – 37) toteaa, että työssä opitaan ja työstä opitaan. Työssäoppiminen on jo lainsäädännössä liitetty muodollisen koulutuksen osaksi sekä nuorisoasteen perusopetuksessa että aikuiskoulutuksessa. Yritysten ja oppilaitosten kansainväliset yhteydet lisääntyvät. Kaikki tämä muuttaa myös opettajien ammatinkuvaa ja tuo uusia haasteita opettajien koulutukselle. Muutokseen sopeutumisen rinnalle on yhä tärkeämmäksi tullut muutoksen ennakointi ja muutoksen ohjaus. Opetuksen vai pitäisikö sanoa oppimisen – tavoitteista eivät vastaa koulutettavat itse vaan muodollisen koulutusjärjestelmän koulutusteknoraatit ja suunnittelijat. Koulutuksesta on tullut oma erillinen ja erikoistunut osa yhteiskunnan toimintajärjestelmässä vaikka oppimista tapahtuu kaiken aikaa kaikkialla.

KESTÄVÄN KEHITYKSEN NÄKÖKULMA ASIAKASPALVELUSSA

Kärpän, Laurilan ja Lundgrenin (2009, 22) mielestä kyse on erityisesti palvelualoilla hallita asiakaspalveluun liittyviä kestäväen kehityksen näkökulmia. Sosiaalinen kestävyys koostuu asiakkaan kohtaamisesta, muun muassa erityisryhmien ja heidän tarpeidensa tunnistamisesta, eri-ikäisten ja kulttuuritaustaltaan erilaisien asiakkaiden kohtaamisesta ja ihmisten erilaisten elämäntilanteiden ymmärtämisessä. Toisaalta asiakaspalvelutilanteissa vaaditaan myös tietoa oman alan tuotteiden ja palveluiden ympäristö- ja muista kestäväen kehityksen näkökohdista.

Ammatissa toimiessaan työntekijä on alansa asiantuntija myös ympäristöasioissa ja ympäristötietoiset asiakkaat haluavat entistä useammin tietää hankkimansa palvelun tai tuotteen ympäristövaikutuksista, huolto- ja korjausohjeista tai kierrättämisestä. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla on tärkeää sosiaalista osaamista se, että esimerkiksi asiakaspalvelutilanteissa toimiminen. Opiskelijan tulisi osata kertoa erilaisten ruokavalioiden tai ruokarajoituksiin liittyvistä asioista. Erityisryhmien tarpeet tulee ottaa huomioon myös matkailupalvelujen suunnittelussa, toteutuksessa ja myynnissä, tästä hyvä esimerkki on liikuntarajoitteiset asiakkaat. Ravintola- ja matkailupalveluiden myynnissä ammattilaisen tulee osata opastaa asiakkaita ympäristöystävällisistä ja vastuullisista vaihtoehdoista.

3.2 Opettajien tiedolliset valmiudet

4 K (2006, 22 - 24) mukaan, kasvattajat, opettajat ja kouluttajien osaaminen kestävään elämäntapaan on oppimisen perusta. Kaikkien alojen ja koulutusasteiden kasvattajien, opettajien, ohjaajien, oppaiden, neuvojien ja viestinnän ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutukseen tulisi sisällyttää kestävän kehityksen peruskysymysten käsittelyä. Tarvitaan tietojen, ja pedagogisten taitojen vahvistamista, sekä monipuolisia valmiuksia osallistua, osallistaa, vastuuttaa, sitouttaa ja vaikuttaa sekä erityisesti kykyä toimia moni - ammatillisessa ryhmässä.

Laininen ja muut (2006, 26) kertovat, että tärkeiksi näkökulmiksi kestävän kehityksen kasvatuksen haasteena opettajan työssä on seuraavat neljä kohtaa:

1. *Oppilaskeskeisyys*; olisi tiedostettava oppilaiden lähtökohdat, näkökulmat, ja kiinnostuksen huomioiminen niin, että se toteutuu joustavana opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.
2. *Arvojen käsittely*; on tietoisuus ja avoimuus omista arvoista, sekä lisäksi ymmärtäminen oppilaiden eri arvojen ja näkemysten hyväksymisestä.
3. *Keskittymien oppimisprosessiin*; tulee huomioida, että oppimiskokemus on tärkeämpi kuin näkyvä konkreettinen lopputulos.
4. *Yhteistyö muiden opettajien kanssa*; opetushenkilöstön tulee huomioida miten tiedon ja hyvien käytäntöjen jakaminen on tärkeää.

Lainisen ja muiden (2006, 37) mukaan kyse on olennaisesti kestävän kehityksen kasvatukseen liittyvien pedagogisten valmiuksien kehittamisestä esimerkiksi miten opettaja osaa tukea kriittistä ajattelua sekä oppilaiden voimaantumista osallistuviksi, ympäristöön ja tulevaisuuteen kasvaviksi kansalaisiksi. Tärkeitä opettajien taitoja ovat myös kyky opetuksen ja toimintakulttuurin yhdistämiseen, moniammatilliseen ja oppiainerajat ylittävään työskentelyyn sekä verkostoitumiseen ja yhteistyöhön oppilaitoksen ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Heinilä & Salmi (2006, 6) toteavat, että ammatillisissa oppilaitoksissa opettajan vastuu oman alansa kestävän kehityksen teemojen asiantuntijana on suuri. Samoin opettajalla on vastuu kestävää kehitystä tukevien arvojen ja työskentelytapojen välittämistä oppilaille.

KESTÄVÄ KEHITYS OPISKELIJAN OPPIMISPOLUSSA

Kestävän kehityksen opetusta tulee suunnitella oppimispolkuna ammatillisessa koulutuksessa myös yksittäisen perustutkintojen osalta. Tavoitteena voidaan pitää opetuksen kokonaisvaltaista suunnittelua opiskelijan näkökulmasta: mitä asioita tulee oppia ensimmäisenä, toisena, kolmantena vuonna, mitä asioita opiskellaan oppilaitoksessa ja mitä työssäoppimisjaksoilla. Opettajan tulee tiedostaa mitä asioita käsitellään ammatillisessa tutkinnon eri osissa ja mitä ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa. Lisäksi tulee huomioida, miten eri tutkinnon osissa käsiteltävät aiset tukevat toisiaan ja auttavat opiskelijaa muodostamaan kokonais kuvan kestävän kehityksen kysymyksistä.

Opetuksen suunnittelussa avainasemassa on opettajien yhteistyö koko tutkinnon osalta. Kaikkien tutkinnon osien opettajilla tulee olla yhtenäinen käsitys kestävän kehityksen oppimistavoitteista ja siitä, miten näihin tavoitteisiin pyritään. Hyvä lähtökohta yksittäisen tutkinnon kestävän kehityksen opetuksen suunnittelulle on yhteinen keskustelu ammatissa tarvittavasta kestävän kehityksen osaamisesta esimerkiksi tutkinnon perusteiden asettaminen oppimistavoitteiden kautta. Tämän pohjalta opettajat voivat yhdessä suunnitella missä tutkinnon osissa mitään asiaa opetetaan ja millaisilla menetelmillä. Yhteinen suunnittelu mahdollistaa myös laajempien, useaan tutkinnon osaan liittyvien oppimiskokonaisuuksien ja oppi-

misprojektien suunnittelun. Oppimispolun rakentamisen lähtökohtana on opiskelijan ammatillinen kasvu tutkinnon suorittamisen aikana sisällyttäen taidot, asenteet, tiedot sekä ihmisenä kasvun. Oppimispolku toimii opetuksen suunnittelun välineenä ja lisäksi se tukee osaamisen arviointia ammattiosaamisen näytöissä sekä opiskelijan omaa oppimisensa arviointia. (Kärppä ja muut 2009, 27.)

Kärppä ja muut (2009, 58) toteavat, että kestävän kehityksen työn etenemisen kannalta on oleellista, että työlle on organisaation eri tasoilla määritelty selkeät vastuut. Koulutuksen järjestäjän kestävän kehityksen työn koordinoinnista vastaavassa työryhmässä tulee olla riittävän laajasti edustettuna oppilaitoksen eri yksiköt ja toimipisteet. Työryhmässä on hyvä olla mukana koulutuksen järjestäjän ylimmän johdon edustajia, jotta varmennetaan kestävän kehityksen työn liittymisen oppilaitoksen muuhun toimintasuunnitteluun sekä taloussuunnitteluun. Siksi olen työssäni haastatellut myös esimies asemassa olevaa henkilöä.

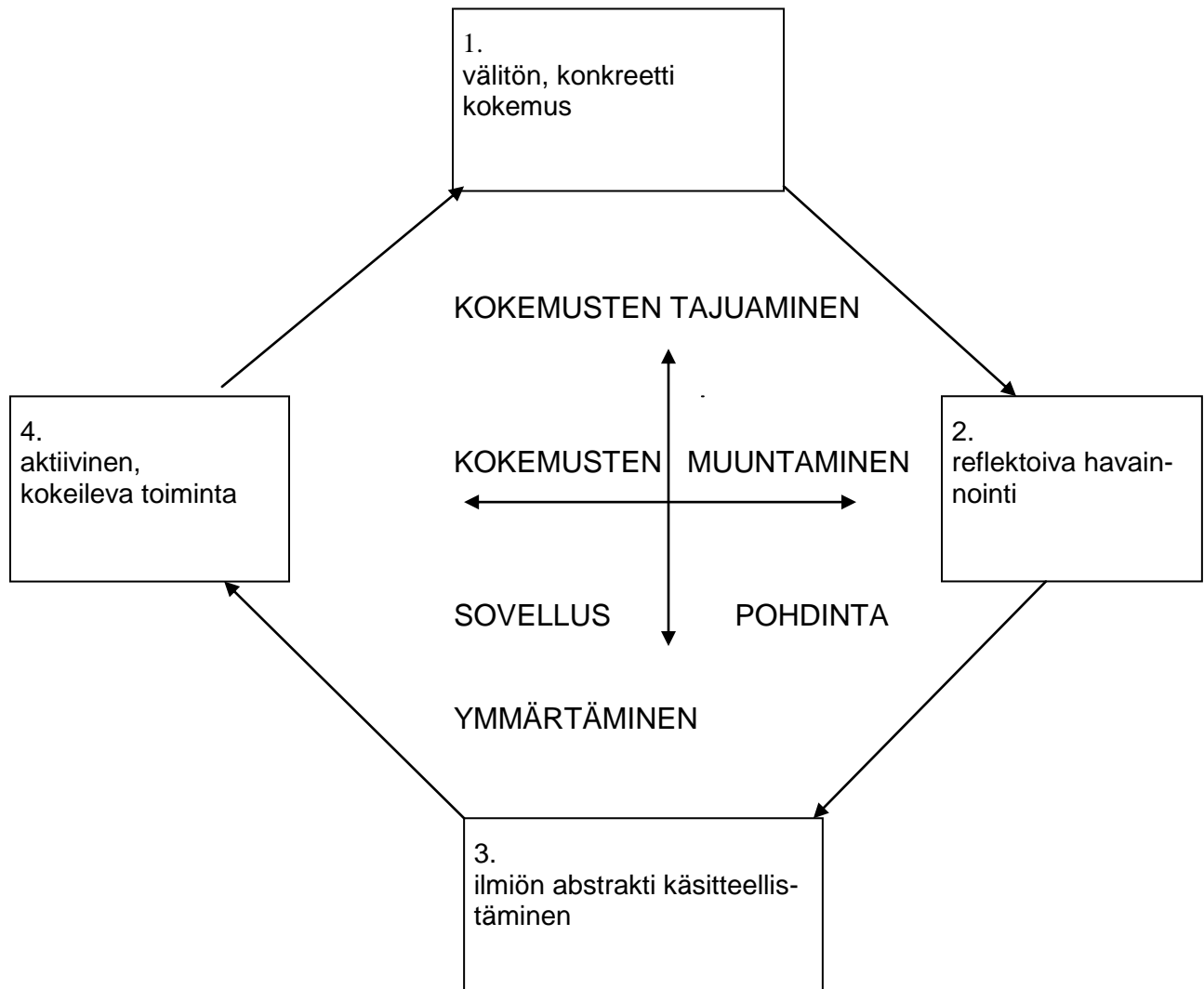
KESTÄVÄN KEHITYKSEN OPPIMATERIAALIT

4 K:n (2006, 24) mukaan, kaikkien koulutusasteiden ja -alojen kasvattajien, opettajien ja koulutautujien sekä viestinnän ammattilasten perus- ja täydennyskoulutukseen tulisi sisällyttää kestävän kehityksen edistämiseen ja kestävän elämäntavan omaksumiseen liittyviä tietoja, taitoja ja valmiuksia. Oppimateriaaleiksi sopivia aineistoja, tulisi tuottaa oppikirjakustantamojen lisäksi eri hallinnonaloilla, järjestöissä, yrityksissä ja hankkeissa. Sähköisessä ympäristössä kansalliset ja kansainväliset tietolähteet ovat kaikkien ulottuvilla. Kuitenkin tietotulvan keskellä, tietojen luotettavuuden arvioiminen sekä hyvien aineistojen löytäminen ja niiden muuttaminen opiskeluaineistoksi on usein työlästä. Aineistojen muokkaus kestävän kehityksen ymmärrystä lisääviksi, kestäviin valintoihin ja elämäntapaan opastaviksi edellyttävät pedagogien ja tiedon tuottajien yhteistyötä.

3.3 Opettajan ja opiskelijan näkökulma

Pekkari (2009, 19) toteaa, että ketään ei voi ohjata ilman hänen omaa tahtoaan

jossa tarvitaan motivoitumista ja halua osallistua ohjaukseen. Luottamuksellisen suhteen luominen on ohjauksen lähtökohta. Opiskelijälähtöisyys ohjauksessa ja erityisesti ohjauskeskusteluissa on monella tapaa huomionarvoinen asia. Keskustelun sisältöjä, nuoren kehitystehtäviä ja ohjausmenetelmiä pitäisi tarkastella opiskelijälähtöisyyden näkökulmasta eli ottaa ohjaustavan valinnassa opiskelija kokonaisvaltaisesti huomioon. Pekkarin (2009,130 - 131) mukaan ammatillisen kasvun hallinta jaetaan kolmeen tekijään: itsetuntemuksen lisäämiseen, reflektoinnin taitoihin ja yhteiskunnan kehityksen seuraamiseen. Jotta ohjaaja voi edistää ohjattavansa itsetuntemusta, on hänen syytä tuntea itsensä myös hyvin. Omien arvojen ja asenteiden, uskomusten ja merkityksenannon tunnistaminen on ohjaajankin kohdalla hyvin tärkeää. Erityisesti on syytä kiinnittää huomiota siihen, että ohjaaja ymmärtää niiden vaikutuksen omassa ohjaustyössään ja ohjauskeskusteluissa. Lisäksi tulee hyödyntää opiskelijoiden omia kokemuksia oppimisen aineistoina. Oppimismetodina olisi hyvä käyttää tutkivaa ja ongelmalähtöistä oppimista. Kolb on kehittänyt kokemukselliseen oppimiseen kuvion, jossa tulee esille hyvin oppimiseen liittyvät osiot. Nämä osiot tulevat esille myös omassa tutkimustyössäni myöhemmin.

KUVIO 1. Kolbin kokemusperäisen oppimisen malli (Väisänen 2003, 13).

Kolb on kuviossaan selostanut oppimisen syklistä mallia. Sen mukaan oppiminen on jatkuva prosessi, joka perustuu kokemuksiin ja niiden analyysiin/reflektointiin. Onnistunut oppimisprosessi tuo uutta soveltavaa tietoa ja uusia kokemuksia, jotka jälleen reflektoidaan.

Kärppä ja muut (2009 24) toteavat, että kestävän kehityksen opetuksessa on tärkeää omien elämän- ja toimintatapojen pohtiminen ja niiden kytkeminen kestävän kehityksen kysymysten ratkaisuun. Oleellista on myös, että opetuksen yhteydessä tarjotaan kokemuksia toimimisesta erilaisessa ympäristössä, vuorovaikutusti-

lanteita erilaisten ja eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa sekä aitoja osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksissa omassa oppilaitosyhteistyössä ja laajemminkin yhteiskunnassa. Opetusmenetelmillä ja oppimisympäristöllä on suuri merkitys näiden ajattelun ja toimintataitojen sekä kokemusten kannalta. Kestävän kehityksen opetuksessa tulisi opiskelijoita aktivoida, osallistaa sekä yhteisöllisyyttä tukevilla menetelmillä rakentaa tavoitteelliseen päämäärään. Näin voidaan tukea kokonaisuuksien ymmärtämisen, kriittisen ajattelun sekä turvallisuuden rakentamisen taitoja. Kärppä ja muut (2009, 25) toteavat myös, että kestävän kehityksen kasvatuksessa on tärkeää, että oppimisympäristöt tukevat ja edistävät oppimistavoitteita. Oppilaitoksessa tämä tarkoittaa kestävän kehityksen näkökulmien sisällyttämistä kaikkeen toimintaan eli opetukseen, toimintakulttuuriin ja käytäntöihin sekä fyysisten ja teknisten oppimisympäristöjen suunnitteluun.

3.4 Kestävän kehityksen arviointi ruokatuotannossa

Esimerkkinä majoitus- ja ravitsemisalalan kestävän kehityksen arvioinnin toteutuksesta on arjessa tapahtuva ruokatuotantoprosessi. Kestävään kehitykseen kuuluvia arvioitavia tehtäviä ovat muun muassa lajittelu ja kierrätystoiminta. Lisäksi arvioidaan, miten opiskelija on sisäistänyt kestävän kehityksen käytännössä, esimerkiksi energian-, veden- ja sähkönkulutuksen sekä pesuaineiden annoste-luohjeistukset ja käyttöohjeet. Kestävän kehityksen näkökulmasta kiinnitetään huomiota myös käytettävissä oleviin pakkausmateriaaleihin sekä varastokiertoon. Opiskelijan tulee myös ymmärtää, mitä materiaalia voi käyttää uudelleen. Opiskelijan tulee tiedostaa oma osuutensa koko ruokatuotantoprosessin eri vaiheissa noudattaen kestävän kehityksen päämääriä. Tämä vaatii opiskelijalta myös metakognitiivisia, reflektioivia ja arvioivia taitoja, jotka näin konkretisoituvat arjen käytänteissä.

Kärppän ja muiden (2009, 36) mukaan kestävä kehitys sisältyy tutkintojen perusteiden ammatillisiin tutkinnon osiin alakohtaisten painotusten mukaisesti. Uusissa ammatillisten perustutkintojen perusteissa ammattitaitovaatimukset ja tavoitteet on määritelty oppimistukoksina eli tietoina, taitoina tai muuna osaamisena tai pä-

tevyytensä. Tutkinnon osat arvioidaan arviointikriteerien mukaan kolmelle eri osaamisen tasolle. Tutkinnon perusteissa kerrotaan vähimmäistaso, joka ammattiosaamisen näytössä tai muutoin on osoitettava. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö. Tutkintojen perusteissa ammatillista tutkinnon osista on kerrottu seuraavat arvioinnin kohteet:

- Työprosessin hallinta
- Työmenetelmien, työvälineiden ja materiaalein hallinta
- Työn perustana oleva tiedon hallinta
- Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Myös ammatillista kestävän kehityksen osaamista arvioidaan näiden oppimistulosten kautta. Kestävän kehityksen osaamisen arvioiminen ammattiosaamisen näytöissä edellyttää, että kaikilla näytön arviointiin osallistuvilla on yhteinen käsitys arviointikriteereistä.

3.5 Kestävän kehityksen toteuttaminen

Koulutusjaoston esityksen mukaan kaikkiin koulutusorganisaatioihin laaditaan oman kestävän kehityksen toimintaohjelma vuoteen 2010 mennessä. Sen tulisi olla osa toiminta- ja taloussuunnitelmaa ja laadunhallintaa. Seurannan ja arvioinnin tavoitteena on saada säännöllisesti tietoa strategiassa esitettyjen tukitoimien käynnistymisestä, osaamisen ja oppimisympäristöjen kehittymisestä, sekä koulujen ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön kehittymisestä. Esityksen mukaan seurataan myös kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen edistymistä kansainvälisesti. Lisäksi arvioidaan tukitoimien tuloksellisuutta sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti ja suunnitellaan tiedonkeruuseen seuranta- ja arviointijärjestelmäindikaattoreita. Samoin koulutusjaoston mukaan käynnistetään yhteistyö seurannan tiedonkeruu-, arviointi- ja palautejärjestelmien suunnittelusta ehdotettujen toimenpiteiden toteutumisen ja toteutuneiden ehdotusten vaikutuksen arvioimiseksi. (4 K 2006, 25 - 27.)

4 KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN LIITTYVÄT SUUNNITELMAT

4.1 Valtakunnalliset suunnitelmat

Koulutusjaosto on tehnyt suunnitelman tulevaisuutta ajatellen niin valtakunnan tasolla kuin alueellisestikin. Valtakunnan tasolla esimerkiksi yliopistoilla tulee olemaan vahva asema kestävän kehityksen tutkimus- ja kehitystyössä. Koulutusjaoston esityksessä yliopistot nimeävät, yhden opettajankoulutusyksikön valtakunnalliseksi kestävän kehityksen edistävän kasvatuksen ja koulutuksen tutkimus- ja kehittämisyksiköksi. Yksikköön perustetaan esimerkiksi kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen resurssi- ja innovaatiokeskus, jolle kyseessä oleva yliopisto hakee Tokiossa sijaitsevasta Yhdistyneiden kansakuntien yliopiston alueellisen keskuksen statusta. (4 K 2006, 23.)

Rohweder (2004, 155 – 156) mukaan koulutuksen ja viestinnän avulla yritys voi tehokkaasti edistää vastuulliselle toiminnalleen asettamia tavoitteita ja organisaatiokulttuurin muutosprosessia. Kaiken kestävää kehitystä ja yritys vastuuta edistävän koulutuksen tulee olla samassa linjassa strategian kanssa ja edistää sen toteutumista. Kun taas pohditaan, mitä ja kenen pitää oppia, koulutusta tulee tarkastella sekä organisaation että työtehtävien ja yksilöiden näkökulmasta. Työtehtävien tarkastelussa huomio kiinnitetään työtehtävien vaatimiin tietoihin ja taitoihin. Työtehtäviin liittyvä koulutus räätälöidään eri kohderyhmien käytännön tarpeita vastaaviksi. Yksilöiden tarkastelussa tutkitaan työntekijöiden jo olemassa olevia tietoja ja asenteita kestävää kehitystä kohtaan. Yritysten peruskokemuksien, perusolettamuksien, ja arvojen muuttuminen on välttämätöntä yrityksen ohjaamiseksi kohti aidosti kestävää kehitystä tukevaa liiketoimintaa.

4.2 Alueelliset suunnitelmat

Koulutusjaoston esityksen mukaan tarvitaan alueellisia yhteistyöverkostoja ja kehittämiskeskuksia, kartoittamaan yhteistyön ja asiantuntijatuon tarpeita ja mahdollisuuksia, keräämään ja levittämään hyviä käytänteitä, antamaan tiedollista ja

menetelmällistä tukea, organisoimaan kehittämistyötä ja yhteydenpitoa. Yhteistyöryhmien on tullut laatia vuoden 2006 loppuun mennessä alueelliset toiminta- ja kehittämissuunnitelmat. Tuolloin on ollut tarkoitus esittää kehittämiskeskuksiksi erilaisia profiloituvia yksiköitä. Koulutusjaoston esityksen mukaan maahamme luodaan alueellisesti kattava kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen kehittämisverkosto. Kehittämiskeskukset toimivat alueellisina osaamiskeskittyminä, ja samalla ne keräävät ja välittävät kehittämisideoita. (4 K 2006, 23.)

Esityksessä mainitaan myös, että suunnitteilla olevan kunta- ja palvelurakenteen uudistamiseen yhteydessä, vahvistetaan paikallista yhteistoiminnallisuutta kestävän kehityksen osaamisen kartuttamiseksi. Samoin vahvistetaan yhteistyötä päivähoiton, koulujen ja oppilaitosten kesken sekä niiden yhteyksiä luonto- ja ympäristökouluihin, taiteen perusopetusta antaviin organisaatioihin, kestävän kehityksen teemoja edistäviin järjestöihin ja yhdistyksiin, mediaan, eri hallinnonalojen ja elinkeinoelämän asiantuntijoihin ja tutkimukseen. (4 K 2006, 23.) Tästä esimerkkinä on Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän opetussuunnitelma 2006, jossa on alueellista näkökulmaa siitä miten yhteistyöverkosto on laadittu ja toteutettu alueellisesti. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymässä majoitus-, ravitsemis- ja talousalan verkostoista haetaan asiakaslähtöisyyttä. Toiminnallaan he pyrkivät täyttämään asiakkaiden odotuksia ja luomaan uusia tuotteita, palveluita ja jopa tarpeita. Toimialalla tuotetaan kustannustehokkaasti, teknologian viimeisintä osaamista hyödyntäen sekä massaräätälöityjä palveluprosesseja sekä yksilöllistä palvelua. Oppilaitoksen merkittävin rooli kestävän kehityksen edistäjänä on mahdollisuus vaikuttaa opiskelijoiden ympäristöasenteisiin. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän tuomassa mallissa on tarkennettuna kolme erillistä tavoitetta: huomioimalla ympäristöasiat arkikäytänteissä, antamalla tietoa ihmisten toimintojen vaikutuksesta ympäristöön sekä tarjoamalla vaikuttamisen mahdollisuuksia omaan ympäristöön. Huomion arvoista on se että oppilaitos on merkittävä yhteiskunnallinen vaikuttaja, esimerkin näyttäjä ja kasvattaja myös ympäristöasioissa. (Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän opetussuunnitelma 2006.)

4.3 Savonlinnan ammattioppilaitoksen suunnitelma

Kärpän ja muiden (2009, 56) mukaan, koulutuksen järjestäjällä on keskeinen rooli kestävän kehityksen edistämiseksi ammatillisessa koulutuksessa. Monet ympäristövaikutuksiin ja kestäväan kehitykseen liittyvät päätökset ja ratkaisut tehdään koulutuksen järjestäjän tasolla. Uusien tutkintojen perusteiden mukaisessa ope-
tussuunnitelman yhteisessä osassa koulutuksenjärjestäjälle asetetaan velvoitteita myös kestävän kehityksen edistämiseksi. Kestävän kehityksen edistämistä on myös hyötyä koulutuksen järjestäjän tasolla; esimerkiksi koulutus vastaa entistä paremmin työelämän kestävän kehityksen haasteisiin ja osaamisvaatimuksiin. Oppilaitoksissa parantuneen materiaalitehokkuuden ja energiatehokkuuden myötä syntyy myös huomattavia kustannussäästöjä. Kestävän kehityksen huomioon ottaminen parantaa oppilaitoksen imagoa ja lisää sen houkuttelevuutta opiskelijoiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Sosiaalisen ja kulttuurisen kestävän kehityksen myötä henkilöstön hyvinvointi ja työssä jaksaminen paranee. Hyvien käytänteiden leviäminen ja toiminnan laadun paraneminen ovat kaikkien tavoitteena.

Verkostoitumisen ja ulkopuolisten toimijoiden yhteistyön kautta oppilaitoksen kestävän kehityksen edistäminen on hyvä aihealue kehittää uutta toimintatapaa. Organisaation toimintaa ohjaavat arvot ja myös kestävän kehityksen edistämisen taustalla olevat arvot kuvaavat juuri meille ja meidän oppilaitokselle tärkeitä asioita. Ympäristökatselmus on yrityksessä tai oppilaitoksessa syytä suorittaa vuosittain. Näin voidaan varmistua siitä, että se täyttää voimassa olevat lainsäädännön vaatimukset ja ennakoi mahdolliset näköpiirissä olevat tiukkenevat ympäristömääräykset. Kärpän ja muut (2009, 56.) Itä-Savon koulutuskuntayhtymän strategian 2008 toiminta-ajatukseen on kirjattu esimerkiksi kestävä kehitys yhdeksi painopistealueeksi, ja tulevaisuudessa tavoitteena on hakea joko vihreää lippua tai sertifikaattia.

4.3.1 Vihreä lippu

Vihreä lippu (liite 3.) on päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten kestävän kehityksen ohjelma. Ohjelmassa yhdistyvät ympäristökuormituksen vähentäminen, kestävän

kehityksen kasvatus ja lasten ja nuorten osallisuus. Lapset ja nuoret ovat aktiivisia toimijoita projektien suunnittelussa, toteutuksessa ja tulosten arvioinnissa. Vihreä lippu on osa kansainvälistä Eco - Schools -ohjelmaa, joka toimii lähes kaikissa Euroopan maissa ja on laajenemassa myös muihin maanosiin. Ohjelma perustuu jatkuvan kehittämisen periaatteeseen. Osallistujakoulu valitsee vuosittain yhden kuudesta teemasta, joita ovat **vesi, energia, jätteiden vähentäminen, lähiympäristö, kestävä kulutus ja yhteinen maapallo**. Yhteisö suunnittelee yhdessä projektin, jonka aikana teemaan liittyen vähennetään ympäristökuormitusta, opiskellaan teemaan liittyviä asioita ja tehdään yhteistyötä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Vihreä lippu on kestävän kehityksen työkalu päiväkodeille, kouluille ja oppilaitoksille. Se antaa osallistujalle välineet pitkäjänteiseen, kokonaisvaltaiseen ja tulokselliseen työskentelyyn. Vihreässä lipussa yhdistyvät kestävän kehityksen ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen sekä taloudellinen näkökulma. Toimintavuoden lopuksi osallistujataho raportoi toiminnastaan ja sen tuloksista Suomen Ympäristökasvatuksen Seuralle. Vihreä lippu- ohjelmalla on kansainvälisiin periaatteisiin pohjautuvat kriteerit. Näillä kriteereillä arvioidaan esimerkiksi toiminnan laatua, osallistuvuutta, jatkuvuutta sekä taloudellisuutta. Kriteerit täyttävä taho saa vihreän lipun. Suomen Ympäristökasvatuksen Seuran sivuilta löytyy tietoa vihreän lipun myöntämisen kriteereitä sekä tarvittavat lomakkeet vihreän lipun hakemista varten. (Suomen ympäristöopisto SYKLI. 2009.)

4.3.2 Ympäristösertifiointi

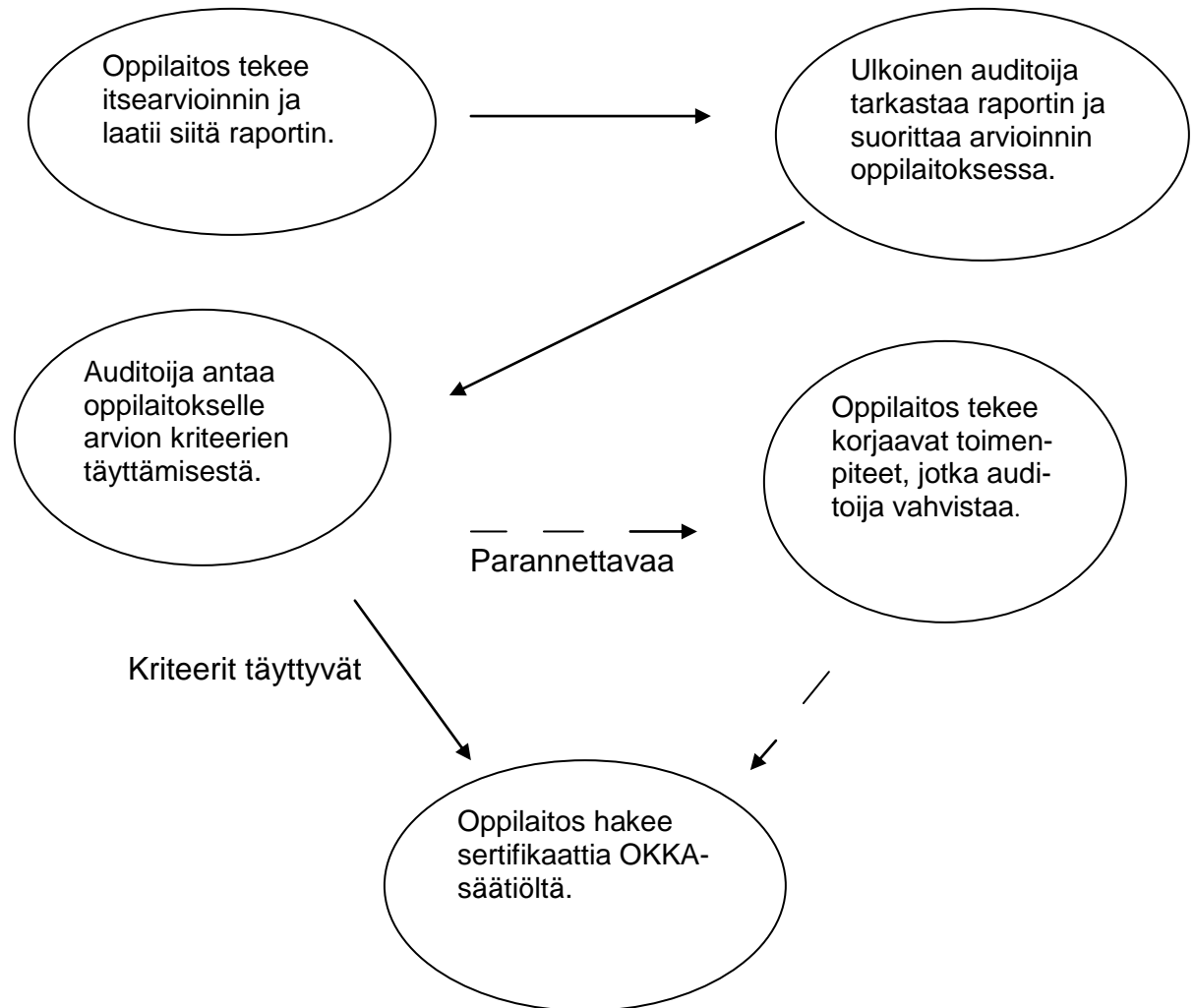
Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi käynnistyi loka-marraskuussa 2009. Oppilaitos voi siis halutessaan hakea kestävän kehityksen työlleen sertifiointia. Sertifioinnilla tarkoitetaan menettelyä, jossa riippumaton taho antaa kirjallisen vakuutuksen siitä, että kyseisen organisaation toiminta tai sen toimintajärjestelmä on määrättyjen vaatimusten mukainen. Oppilaitoksella on useita mahdollisuuksia kestävän kehityksen työnsä ja toimintajärjestelmänsä sertifiointiin. Käytettävissä ovat yleiset, kansainväliset järjestelmät, kuten ISO 14 001 ja EMAS ympäristöjärjestelmät sekä OHSAS 18 001 työterveys- ja turvallisuusjärjestelmä. Koulujen ja oppilaitosten tarpeisiin on räätälöity oppilaitosten ympäristösertifiointi ja Vihreä

lippu -ohjelma. Niiden etuna yleisiin, toimialariippumattomiin sertifiointijärjestelmiin on se, että oppilaitosten ympäristösertifiointi ja Vihreä lippu ottavat huomioon myös kestävä kehityksen sisällyttämisen opetukseen, ja tarjoavat näin työkaluja opetuksen suunnitteluun ja arviointiin. Myös sertifiointin kustannukset ovat huomattavasti alhaisemmat kuin yleisissä järjestelmissä. Sertifiointin vaatimusten täyttämisen tarkastaa ulkoinen arvioija ja arviointiaika arvioidaan kestävä yhdestä kahteen päivää oppilaitoksen koosta riippuen. Ulkoisen arvioinnin voi tilata, vaikka oppilaitos ei olisikaan vielä hakemassa sertifikaattia. Tällöin voidaan saada itsearviointin tueksi ulkopuolinen näkemys ympäristötyön tasosta ja parannuskohteista suhteessa kriteereihin, mikä antaa varmasti uutta näkemystä koulun kestävä kehityksen toimintaan. Kriteerit koostuvat kolmesta kokonaisuudesta:

1. Ympäristöasioiden suunnittelu, organisointi ja kehittäminen
2. Opetus, osallistuminen, yhteistyö ja oppiminen
3. Ylläpitotoiminnot

Arviointi tilataan OKKA -säätöiltä. Ulkoisen auditoinnin (arvioinnin) toteutus perustuu suurelta osin oppilaitoksen itsearviointiraportissa antamiin tietoihin. Tavoitteena on, että auditoija pystyy päättämään raportin pohjalta melko pitkälle, täytyvätkö kriteerien vaatimukset. Oppilaitoksessa tapahtuvan auditoinnin rooli on varmistava. Siinä myös paneudutaan niihin asioihin, jotka itsearviointiraportin pohjalta näyttävät vaativan tarkempaa selvitystä. Virheellisten tietojen antaminen itsearviointiraportissa voi johtaa sertifikaatin eväämiseen. (Lundgren ja Näätsaari 2006, 23 - 25.)

Seuraavassa kuviossa esitellään, miten oppilaitosten sertifiointin hakemisprosessit etenevät.

KUVIO 2. Oppilaitosten ympäristösertifikaatin hakeminen, kuva: OKKA -säätiö.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tavoite

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten majoitus-, ja ravitsemisalan opiskelijat ymmärtävät kestävä kehityksen määritelmän. Lisäksi haluan selvittää, miten opiskelijat pystyvät toteuttamaan kestävä kehityksen vaatimia toimintaperiaatteita opinnoissaan. Työssäni tulee esille myös henkilöstön näkemyksiä kestävä kehityksen toteutuksen mahdollisuuksista sekä tietoperustasta ja sen tarpeesta Savonlinnan ammatti ja aikuisoppilaitoksessa. Tämä siksi, että Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto aikoo tulevaisuudessa hakea kestävä kehityksen sertifiikaattia tai vihreää lippua. Vihreän lipun tai sertifiikaatin hakemisen vuoksi koululla tulee olla suunnitelma kestävä kehityksen opetuksen toteuttamisesta.

5.2 Kohderyhmä

Kohderyminä tutkimuksessani oli 18 ravintolokokkiopiskelijaa toiselta vuosikursilta sekä kaksi ammattiopettajaa ja yksi johtotason tehtävissä oleva henkilö. Opiskelijat valikoituivat tutkimukseeni työmääräykseeni määrätyn ryhmän perusteella. Tätä kyseistä ryhmää opetin syksyllä 2009 yhteensä kuuden viikon ajan. Opettajat valikoituivat tutkimukseeni koulutuspäällikön ehdotuksen perusteella. Näin ollen otanta on siis harkittu, ei satunnaisesti valittu ryhmä. Jotta saataisiin luotettavaa tietoa, tulee näiden henkilöiden olla syvällisesti mukana toiminnassa, jota tutkitaan. Hirsjärven & Hurmeen (2009, 59 - 60) mukaan onkin hyvä haastella myös operatiivisessa työssä mukana olevia henkilöitä, joilla on todennäköisesti erilaiset näkökulmat tutkittavaan ilmiöön. Vaikka opettajien otos onkin näin pieni, silti mielestäni sain luotettavaa tietoa aiheesta. Vastaukset olivat hyvin samantyyppisiä ja esimerkiksi ongelma-alueet yhtenäiset. Tästä voimme tehdä luotettavat johtopäätökset niin kestävä kehityksen opetuksen kuin koulun toimintamallienkin suhteen.

5.3 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu

Työni on toteutettu pääasiassa kvalitatiivisin menetelmin, koska työn tarkoituksena on kartoittaa kokonaisvaltaisesti kestävä kehityksen määritelmää ja työtapoja. Tällöin Hirsjärven & Hurmeen (2009, 155) mukaan aineisto tulee koota luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tutkijan on myös luotettava omiin havaintoihinsa sekä tutkittavien vastauksiin sekä käytyihin keskusteluihin. Hirsjärven & Hurmeen (2009, 58 - 59) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tärkeää, että yleistämisen sijaan pyritään saamaan tietoa jostain paikallisesta ilmiöstä, tässä tapauksessa Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistosta. Aluksi on kuitenkin tarpeen kartoittaa kohderyhmän ymmärrys ja käsitys tutkittavasta aiheesta. Opiskelijoiden kohdalla tämä kartoitus tulee esille kyselylomakkeiden kautta sekä lisäksi keskustellen annetuista vastauksista kyselyn jälkeen oppitunnilla. Ennen kyselyn suorittamista opiskelijoille annettiin ohjeistus sekä tiivistetty perehdytys kestävä kehityksen aihepiireihin käytännössä.

Lomakehaastattelu mielletään usein kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi Tuomen ja Sarajärven (2009, 74) mukaan lomakehaastattelu onkin hyvä vaihtoehto silloin kun pelätään vastausprosentin muuten jäävän pieneksi. Lomakehaastattelu voi olla hyvin strukturoitu niin kysymysten kuin toteutuksenkin osalta. Näin oli myös tässä tapauksessa, koska tavoitteena oli saada vastaus jokaiseen kysymykseen ja toisaalta vastaajien joukko oli sitä ikäryhmää (17- 24 vuotta täyttäneitä nuoria opiskelijoita), jotka eivät todennäköisesti muuten olisi vastanneet kyselyyn. Lomakehaastattelussa tarkat kysymykset kysytään tutkimuksen ongelman kannalta katsottuina. Jokaiselle kysymykselle tulisi löytyä perustelu tutkimuksen viitekehystä, tutkittavasta ilmiöstä ja tiedetystä tiedosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74 - 75.)

Opetushenkilöstöä haastellessani nauhoitin keskustelut, jotta voisin palata aiheeseen syvällisemmin myöhemmin analysoidessani vastauksia. Kysymykset olin lähettänyt haastateltaville aiemmin, jotta he osaisivat orientoitua aiheeseen ennalta. Haastattelut toteutin teemahaastatteluina, joka on niin sanottu puolistrukturoitu haastattelu. Tämä tarkoittaa Hirsjärven & Hurmeen (2009, 47) mukaan sitä,

että haastattelun kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastauksia ei ole sidottu tiukasti määriteltyihin kysymyksiin tai vastausvaihtoehtoihin. Haastateltavat voivat siis vastata esitettäviin kysymyksiin omin sanoin suhteellisen vapaasti. Haastateltajan täytyy kuitenkin ohjata haastattelun kulkua, jotta pysyttäisiin asiassa ja tutkimusongelmassa. Opettajien ja johtotason tehtävissä olevan henkilön haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluina, koska ne ovat helpommin toteuttavissa ja ajallisesti helpommin sovittavissa. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 61.)

Opetushenkilöstön haastattelun toteutin marraskuussa 2009. Haastateltavana olivat kaksi opettajaa sekä yksi johtavassa asemassa oleva henkilö. Opettajilta sain opetukseen liittyvää faktaa kestävästä kehityksestä. Johtavassa asemassa työskentelevän henkilön haastattelu kokosi puolestaan koulun toimintaperiaatteita kestävästä kehityksestä. Kysymykset olivat kuitenkin samat kaikille, vain näkökulmat vastauksissa olivat erilaiset johtuen siis eri ammattiasemasta.

Haastatteluajat sovin puhelimitse. Haastattelukysymykset olin laittanut haastateltaville sähköpostilla etukäteen. Keskimääräisesti haastatteluajaksi tuli 35 minuuttia. Osalle haastateltavista tilanne oli uusi ja osalle jo entuudestaan tuttu. Haastattelutilanteessa aikataulutus toimi mielestäni hyvin, ja haastateltavat olivat perehtyneet kysymyksiin jo ennalta. Missään haastattelutilanteessa ei tullut mitään ulkopuolisia häiriötekijöitä, jotka olisivat mahdollisesti muuttaneet tai keskeyttäneet haastattelutilanteen. Haastattelukysymykset ovat liitteessä 2.

Aineiston keruu opiskelijoiden kohdalla tapahtui luonnollisissa luokkatilanteissa käyttäen kyselylomaketta. Kyselyä edelsi alkuopetus opetuskeittiöllä, jossa käytännössä kävimme läpi kestävänsä kehityksen eri teemoja muun muassa kierrätystä. Olin aloittamassa juuri kuuden opintoviikon mittaista ravintolakeittiötoiminnan kurssia. Alkukyselyn perusteella suunnittelin tarkemman ja perusteellisemmän opetuskokonaisuuden, jonka integroin kestävänsä kehityksen ruokatuotantoon. Toteutin sen kolmella viimeisellä opintoviikolla. Integroin teorian kautta mahdollisimman konkreettista tietojen sekä taitojen liittämistä käytäntöön. Jokaisen opiskelijan tuli aina jokaisen työvuoron päättyessä kertoa omakohtainen kokemus, havainto tai toimintatapa, jonka oli oppinut tai miten oli työskennellyt kestävänsä

kehityksen toimintaperiaatteiden mukaan. Mielestäni tämä toimintatapa toimi hyvin, koska jokainen reflektoi mielessään päivän tapahtumia ja toimintaansa.

En ole aikaisemmin tällaista toimintamallia toteuttanut, mutta sain siitä neljä toteutunutta oppimistulosta:

1. opiskelijat oppivat reflektoimaan omaa toimintaansa
2. virheiden kautta oppiminen
3. opetusmenetelmänä teoria muuntui käytäntöön
4. oppimistuloksien ja motivaation paraneminen opittavaa asiaa kohtaan

Opiskelijat kokivat aluksi vaikeana reflektoida omaa työskentelyään työpäivän jälkeen. Apukeinona toimi pieni "kirstytys", koska jokainen joutui kertomaan jonkin kestävään kehitykseen liittyvän asian linkittyneenä työpäivään. Tämä malli mielestäni antoi kuitenkin uusia näkökulmia sekä työskentelyn arviointiin että myös oppimisympäristön havainnointiin. Nekin opiskelijat, joiden motivaatio oli jo hiiptomassa päivän loppua kohden "pähkäilivät" kiitettävästi, koska tiesivät, että jokaisen havainto oli erittäin tärkeä ja edellytys koulupäivän päättymiselle. Kolmantena viikkona edistystä oli tapahtunut siten, että reflektointi sujui jo ongelmitta ja laajemmassa mittakaavassa. Yhtenä esimerkkinä virheiden kautta opitusta voin mainita pesuaineannostelussa tapahtuneen konkreetin virheen, jonka jälkeen työskentelimme todella "pistävän hajuisessa" keittiössä, joka ärsytti koko ryhmän hengitystä. Käytännön jakson jälkeen ohjeistin oppilaat kirjalliseen osioon siten, että heillä oli vastausaikaa viisi päivää. Heidän tuli kirjoittaa opitut asiat kestävästä kehityksestä seuraavien teemojen mukaisesti:

1. Miten he olivat käsittäneet tai toimineet kestävän kehityksen periaattein päivätasolla ruokatuotannossa opetuskeittiössä työpäivänä.
2. Mitä he olivat laajemmissa tarkasteluissa ja pidemmällä ajanjaksolla oppineet kestävästä kehityksestä.
3. Miten oppilaat ymmärsivät vihreän jalan jäljen merkityksen myös globaalina ilmiönä. (ekologisuus).

Kaikki 18 oppilasta vastasi kirjallisesti kyselyyn (liite1: kyselylomake).

Kyselyn jälkeen teimme vielä luokassa suullisen koonnin kestävän kehityksen opituista asioista sekä annetuista vastauksista.

5.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysina olen käyttänyt sisällönanalyysia, jolloin lähtökohtana on ollut aineiston monipuolinen sekä yksityiskohtainen tarkastelu. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 135 -136.) Sisällön analyysissa aineisto tiivistetään ymmärrettävään muotoon ja siitä esitetään tutkimuksen kannalta tärkeät ydinsisällöt sekä merkitykset. (Metsämuuronen 2003, 198; Sarajärvi & Tuomi 2009, 110). Aineisto tulee myös luokitella ja teemoitella. Tämä onnistuu hyvin esimerkiksi teemoittelemalla aineisto tutkimuskysymysten mukaan. Haastattelujen aineistosta tehdään johtopäätökset ja tulkinnat. (Metsämuuronen 2003, 198.)

Analysoidessani opiskelijoiden vastauksia olen käyttänyt joissain aihealueissa myös kvantitatiivista eli määrällistä analyysia, koska siten saadaan paremmin esille tiettyjä seikkoja opiskelijoiden mielipiteistä ja näkemyksistä. Laadullisen tutkimukseen on mahdollista liittää pieni kvantitatiivinen mittaus jostain kiinnostavasta seikasta, joka toimii laadullisen raportin havainnollistuksena. (Metsämuuronen 2003, 208). Myös Tuomi & Sarajärvi (2009, 120 - 121) toteavat, että sisällönanalyysia voidaan jatkaa luokittelun tai kategorioiden muodostamisen jälkeen kvantifioimalla aineistoa. Tällöin aineistosta lasketaan esimerkiksi jonkun asian esiintymiskerrat, eli kuinka monta kertaa sama asia esiintyy kyselylomakkeella tai haastatteluissa. Esimerkiksi Patton (1990), Burns ja Grove(1997), Polit ja Hungler (1997) eivät näe ristiriitaa laadullisin menetelmin kerätyn ja ensin laadullisesti analysoidun aineiston käsittelyn jatkamista kvantitatiivisesti. Heidän mukaansa päinvastoin kvantifiointi voidaan nähdä tuovan laadullisen aineiston tulkintaan erilaista näkökulmaa. Ongelmana kvantifioinnissa tosin saattaa olla otoksen pienuus, mutta kohdallani otos opiskelijoissa oli 18, mikä on mielestäni riittävä myös kvantitatiiviseen analysointiin. Opettajien haastattelujen tulokset (3 haastattelua) olen analysoinut vain kvalitatiivisin menetelmin. Tulokset tuon esille teemoitteluun sekä tuoden esille lainauksin haastateltavien mielipiteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 121.)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Opiskelijat

Opiskelijoille suorittamani kyselyn perusteella heidän käsityksensä kestävästä kehityksestä vaihteli suppeasta laajaan tietoon. Vastajien aiempi koulutus vaikutti selvästi vastauksiin. Lukion suorittaneet vastasivat monipuolisemmin ja syvällisemmin kysymyksiin kuin suoraan peruskoulusta tulleet opiskelijat. Kurssin alkuun pitämäni lyhyt orientaatiojakso näkyi myös vastauksissa siten, että sen myötä opiskelijat olivat jo alkaneet sisäistää kestävä kehityksen määritettä ja toimintamalleja.

“Se on kai kierrätystä?”

”Kestävä kehitys on yksi tärkeä osa ravintola-alaa. Sen kautta työskentelystä tulee hygieenisempää ja turvallisempaa.”

Oppiminen näkyi myös tiedon siirtona kodin arkeen. Opitun tiedon reflektointi ja sen siirtovaikutus onkin juuri eräs opetuksen päätavoite.

”Meilläkin aluksi ei edes kierrätetty, mutta puhuin vanhempien kanssa ja nyt teemme niin. Kirpparille ollaan viety tavaroita perheen kanssa, mitä ei enää tarvita.”

Muutaman opiskelijan vastaus kertoo kestävä kehityksen määritelmän vaikeudesta. Tämä tuli esille lähinnä nuorimpien vastaajien kommenteissa. Heillä on selvästi asian prosessointi vielä kesken.

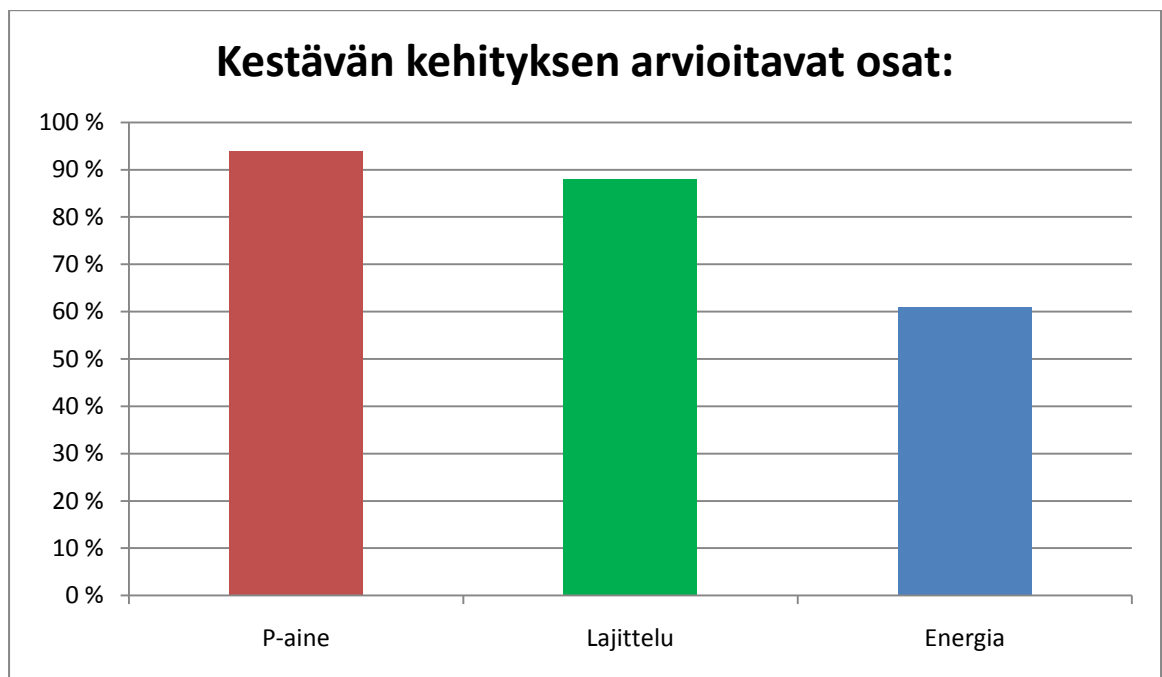
”Mie en ymmärrä mitään. Ei se sanana sano tai kerro yhtään mitään.”

Kyselylomakkeessani tutkin kestävä kehityksen määritelmän lisäksi myös arkiikänteisiin/työtapaan liittyviä näkökumia. Nämä aspektit ovat tärkeä osa kestävä kehityksen ymmärtämistä niin teoriassa kuin käytännön tasollakin. Lisäksi tutkimani seikat liittyvät kestävä kehityksen eri osioiden tuntemiseen. Se, miten opiskelija itse ymmärtää kestävä kehityksen toteutuksen arjessa, on oppimisen

kannalta erittäin tärkeää varsinkin juuri keittiöalalla, jossa päivittäin ja lähes joka työvaiheessa ollaan tekemisissä kestävän kehityksen eri osa-alueiden kanssa. Tutkimustuloksia analysoidessani olen tiivistänyt oppilaille esittämäni kysymykset kolmeen kategoriaan, jotka kuvaavat arkikäytäntöön liittyviä tekijöitä:

1. pesuaineiden annostelu ja kulutus (p-aine)
2. lajittelun ymmärtäminen (lajittelu)
3. kulutus (energia)

Kyselylomakkeella kysyin, miten opiskelija on oppinut mielestään pesuaineiden annostelun, lajittelun sekä energian kulutuksen kestävän kehityksen näkökulmasta. Pesuaineiden kulutuksen oli mielestään oppinut 94 % vastaajista. Lajittelun taidon kestävän kehityksen näkökulmasta oli mielestään oppinut 88 % opiskelijoista sekä energian kulutuksen osana kestävän kehityksen näkökulmaa 61 % vastaajista. Seuraavana on kuvio jossa on esitetty tulokset. Taulukon osat ovat: pesuaine, energia ja lajittelu.

KUVIO 3. Kestävän kehityksen arvioitavat osat

Esimerkkinä voin mainita konkreetin tilanteen pesuaineen liika-annostelusta, jolloin opetuskeittiössä oli todella pistävä haju. Tuota tilannetta analysoidessamme opiskelijat käytännössä huomasivat, mitä liika-annostus saattaa aiheuttaa. Konkreettiseksi esimerkiksi nostettiin myös säilykepurkkien lajittelu. Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa voimme hyödyntää kierrätystä muiden alojen kanssa. Esimerkiksi säilykepurkit voidaan käyttää kulttuurialan koulutuksessa (kivi- tai metalliala, tekstiili- tai vaatetusala) ja lisäksi myös autoalalla. Kolmantena esimerkkinä kuviossa on kuvattuna energiankulutus. Se sisältää liesien sammutuksen ja vesihanojen sulkemisen, kun niitä ei tarvita. Määrällisen analysoinnin lisäksi opiskelijoiden antamat kirjalliset vastaukset energiankulutuksesta painottuivat keittiötyöhön. Laajempaa näkemystä energiankulutukseen ei juurikaan mainittu.

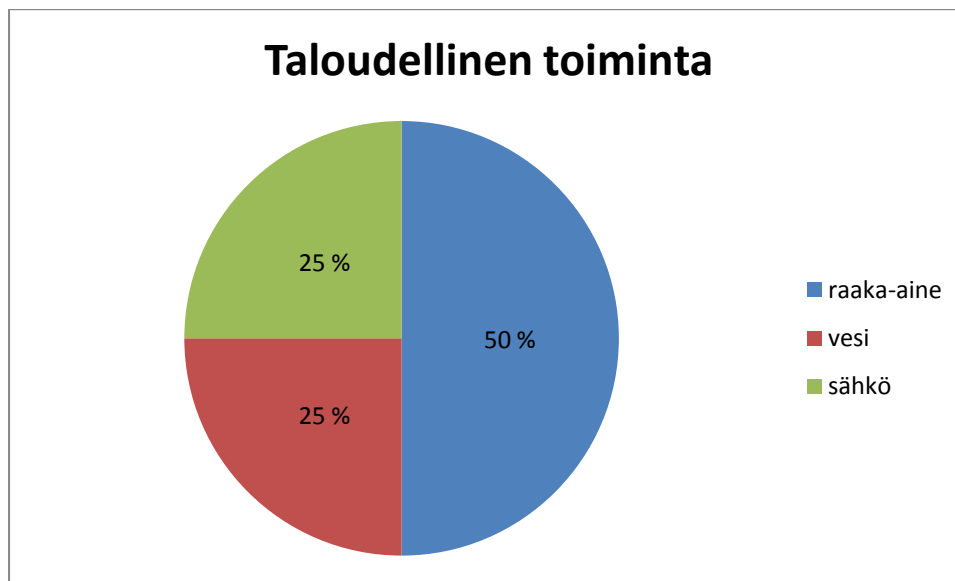
”Pyri sammuttamaan liedet ja valot, kun et enää käytä. Käytä vettä vain tarpeellinen määrä.”

Energiankulutus onkin eräs tärkeimpiä kestävän kehityksen teemoja keittiöalalla. Esimerkiksi lieden oikea käyttötapa tulee opetella heti opintojen alussa. Se sisältää lieden oikean lämpötilan, oikeankokoisten ja paksupohjaisten kattiloiden sekä kattilankansien käytön ja oikean vesimäärän keitettäessä. Taloudellinen näkökulma on tärkeä tekijä huomioiden kestävän kehityksen sisältöä. Juuri taloudellisuus on eräs oppilaitoksen toiminnan kulmakivi, jonka perusteella esimerkiksi raaka-ainehankinnat tehdään. Seuraavat vastaukset kohdistuivat konkreettisesti taloudelliseen ajatteluun ja toimintaan ruokatuotantoprosessin aikana:

”Pyrin käyttämään raaka-aineita niin, että seuraan päiväyksiä. Mitään tarvittavat raaka-aineet tarkkaan.”

”Työtehtävissä on koko ajan muistettava huolellisuus raaka-aineiden käsittelyssä. Nykyään tulee tarkkailtua enemmän annosmääriä.”

Seuraavassa kuviossa on arvioitu oppilaiden toteutunutta taloudellista toimintaa (raaka-aineet, sähkö ja vesi).

KUVIO 4. Taloudellinen toiminta

Taloudellisessa ajattelussa näkyvät ennen kaikkea raaka-aineiden käytön tehokkuus ja tarkkuus, jotka kytkeytyvät vahvasti ekotehokkuuteen. Tätä onkin painotettu opetuksessa erityisesti, koska opiskelijan tulee ymmärtää, että toiminta on taloudellisesti kestävää vain jos myös ekologinen kestävyys toteutuu. Raaka-aineiden käyttö heijastuu myös annosmääriin, joka sekin on eräs kestävä kehityksen määrite: annoskoot ja niiden ylijäämät kertovat opiskelijan taidoista valmistaa taloudellisesti ruokaa.

Vihreä jalanjälki kertoo kunkin omasta kulutustottumuksesta ja siitä, miten paljon se kuluttaa luonnonvaroja (ekologisuus). Lopuksi kysyin opiskelijoilta vihreän jalanjäljen merkitystä ja toteutustapoja heidän omassa elämässään. Vastauksissa esiintyy vahvasti juuri ruokatalouteen liittyvä näkemys. Lähinnä opiskelijat tiedostavat lähiruoan merkityksen ruoanlaitossa, mutteivät kaikkia siihen liittyviä elementtejä, kuten esimerkiksi logistista puolta.

”Olisi ihanteellista käyttää lähiseudun tuotteita. Pyrin ostamaan suomalaisia tuotteita.”

Myös ekologinen ja oppilaan oma taloudellinen näkökulma tulivat esille joissakin

vastauksissa. Lisäksi vihreän jalanjäljen vaikutus ilmastoon mainittiin. Oppilaiden tietotaso vihreän jalanjäljen vaikutuksista jäi aika yleiselle ja suppealle tasolle. Asia koettiin tärkeäksi, mutta sen sisältö oli jäänyt opiskelijoille hyvin epäselväksi.

”Vihreän jalanjäljen tarkoituksen on taata kaikille hyvät elinolosuhteet.”

Vastauksissa ymmärrettiin ihmisen suhde luontoon, mutta asiaa ei osattu linkittää omaan toimintaan (esimerkiksi aiemmin kysytty taloudellinen toiminta). Myöskään omaa elämäntapaa (asuminen, liikkuminen ja kulutus) ei osattu arvioida vihreän jalanjäljen kautta. Vaikka niin teoriassa kuin käytännössäkin tuona kuuden viikon aikana käsitelimme kestävän kehityksen eri aspekteja tiiviisti, toivoivat jotkut opiskelijat vielä tarkennusta asioihin.

”Toivoisin, että pohdittaisiin noita ihan perusjuttuja kuten kierrätys, jätteiden lajittelu ja säästäminen.”

”Vaikka olemme joka päivä käyneet läpi kestävän kehityksen asioita, välillä ihan kyllästymiseen asti, on sitä vieläkin pohdittava jatkossa.”

Näiden vastausten perusteella totesin, että on hyvä vielä tarkentaa kestävän kehityksen teemaa ja pyrkiä ottamaan se osaksi jokapäiväistä opiskelua. Tätä näkemystä silmälläpitäen pitää myös opettajan olla orientoitunut asiaan. Myös kestävän kehityksen sisäistäminen niin koulu- kuin opettajatasolla tulee näissä vastauksissa olennaiseksi tavoitteeksi. Ei riitä, että opiskelijoille annetaan pelkkää teoriatietoa, vaan koko kouluuyhteisön tulisi myös toteuttaa opittua ja tiedostettua teoriaa linkittäen se käytäntöön. Tässä törmäämme kysymykseen, mistä opettajat ja henkilöstö voisivat saada tarpeeksi tietoa opetukseensa arjessa toimimisen tueksi.

6.2 Henkilöstö

Kysyessäni kestävän kehityksen määritelmää henkilöstöltä sen tarkoitus tiedettiin todella laajasti, mutta havaittavissa oli myös erittäin suppeaa näkemystä. Tämä tulos yllätti itseni. Vastaukset vaihtelivat globaalista näkemyksistä luokkahuoneen

sisällä tapahtuvaan jätteiden lajitteluun. Tutkimuskysymykseni löytyvät liitteestä 2. Eräs haastateltava näki kestävän kehityksen erittäin laajasti tuoden esille sen eri аспекteja. Hän ei maininnut lainkaan esimerkiksi kierrätystä, joka yleensä mielletään kestäväksi kehitykseksi, vaan hän alkoi miettiä asiaa laajemmassa mittakaavassa, aina globaaliin näkemykseen saakka.

Aihetta lähestyttiin myös kasvatuksellisin ja opetuksellisin määrittein. Lisäksi mainittiin Suomen elinolosuhteet tuoden esille esimerkiksi ruoan puhtauden tärkeys osana kestävästä kehityksestä. Myös opetushenkilöstön esimerkin tärkeys korostui vastauksissa.

”Millä tavalla me kaikki voidaan vaikuttaa tähän ja mielestäni meidän pitäisi näille nuorille tuoda tässä meidän kasvatuksessa ihan erityisesti esille se, että miten me omalla toiminnalla voidaan vaikuttaa kestävään kehitykseen. Mielestäni että kun meillä on paitsi ammatillinen myös kasvatusvastuu näistä nuorista.”

Kestävän kehityksen huomioiminen opetuksessa opetussuunnitelman näkökulmasta nähtiin tärkeänä. Tutkinnon perusteissa kestävä kehitys on mainittu hyvin yleisellä tasolla. Opettajan tehtäväksi jää tarkempi sisällön avaaminen ja teorian vieminen käytäntöön. Lisäksi koulukohtaiseen opetussuunnitelmaan olisi hyvä lisätä käytännön esimerkkejä konkreeteista kestävästä kehityksestä. Opettajan näkökulmasta kestävä kehitys opetuksessa painottui oppilaiden ja yhteistyökumppaneiden yhteiseen näkemykseen ja toimintaan. Olisi tärkeää, että kaikilla osapuolilla olisi samanlainen näkemys kestävästä kehityksestä toteutuksesta.

Lisäksi opettajan oma persoona ja esimerkki koettiin tärkeäksi mallina opettajien näkökulmasta opetuksellisessa mielessä.

”Opettaja on kävelevä esimerkki!”

Konkreetit esimerkit koettiin hyviksi keinoiksi tuoda opetettava asia esille.

”Esimerkiksi huoneen taulun, jossa konkreettisesti kerrottaisiin, mitä se meillä Paviljongilla kestävä kehitys tarkoittaa, esimerkiksi: sammuta valot, älä roskaa, älä käytä kertakäyttöastioita.”

Myös opiskelijoiden oma foorumi nähtiin erittäin tärkeäksi informaation jakajana. Tätä näkökulmaa tulisikin hyödyntää jatkossa.

”Oppilaskunnan kautta; jossa he tätä opiskelijan näkökulmaa pohtisivat yhdessä foorumissa kestävään kehitykseen liittäen.”

Kestävän kehityksen toteutus Savonlinnan ammatti- ja aikuisoppilaitoksessa herätti useita eri näkemyksiä asiaan. Oppilaitoksen strategiassa tulee esille kasvatusturvastuu, joka sinällään jo sisältää myös kestävään kehitykseen liittyvät kasvatusteemat: vastuullinen kansalainen ja kuluttaja. Kuitenkin opettajan vastuulle jää, miten hän kestävää kehitystä työssään toteuttaa.

Varsinainen kestävä kehityksen toteutus ruokatuotannon opetuksessa tuli esille esimerkiksi raaka-aineiden hävikin pienuutena. Tässä siis painotettiin oppilaitoksen taloudellista näkökulmaa vahvasti.

”Pyrimme välttämään erilaisia hävikkiä viimeiseen asti. Mahdollisimman tarkalla menekki arviolla pyrimme poistamaan ruokalaji hävikkejä samoin raaka-aineiden käsittelyhävikkejä ja siinä sitä työsarkaa riittää kun tämän päivän kaikilla opiskelijoilla ei ole raaka-aineiden kunnioitusta.”

Kyseisessä vastauksessa tulee esille myös raaka-aineiden kunnioitus, joka nykykulttuurissa onkin osittain hävinnyt. Joidenkin oppilaiden asenne ruoka-aineita kohtaan on hyvin vähättelevä.

Kestävän kehityksen opetuksen järjestämistä kysyessäni kahden haastateltavan vastaukset olivat hyvin laaja-alaisia. Vastauksissa tuli vahvasti esille sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys-näkökulma. Sen mukaan tärkeää on niin opettajien jakaminen kuin asenteetkin nuoria kohtaan. Myös yksilöllisyyden näkökulmaa ja

sen vaikutusta opiskelijaan painotettiin. Kulttuurien välistä ymmärrystä sekä empatiakykyä tulisi opettaa oppilaille enemmän. Lisäksi oppilaitoksen sekä opettajien toimintaperiaatteet luovat sen raamin missä toimitaan ja mitä arvoja ja asenteita oppilaitoksen toiminta välittää oppilaille. Kestävän kehityksen opetus nähtiin kokonaisuutena yhtenä punaisena lankana kaikessa toiminnassa ja opetuksessa, kuten sen siis tulisikin olla. Myös opintosuunnitelmaan tulisi kirjata ylös miten yksittäisen oppilaan kohdalla kestävän kehityksen oppimisprosessin tulisi edetä.

Kestävän kehityksen edistäminen jatkossa vaatisi jo aiemmin todettua yhteistyötä eri osapuolten kanssa (yhteinen näkemys), sekä niin taloudellisen (liiketoimi) kuin opetuksellistenkin arvojen yhdistämistä.

”Se on opetuksen arjessa aina mukana, myös suunnittelutasolla jo huomioitu. Kehitettävä ostopolitiikkaa niin, että linkitetään kestävä kehitys sekä liiketoimeen, että opetukseen.”

Toteutusmahdollisuuksia kestävän kehityksen toteutukseen ja kehitykseen Savonlinnan alueella nähtiin useita. Varsinkin luonto ja alueellisuus mainittiin. Koulussamme käytetäänkin paljon lähiruokaa ruoanvalmistuksen raaka-aineena.

”Käytännön esimerkein: Savonlinnan vahvuus luonto ja vesi. Paikallisuus on todella vahvasti esillä esimerkkeinä raaka-aineista: kalat, marjat ja sienet.”

Savonlinnan vahvuutena nähtiin lisäksi kansainvälisyys, jota esimerkiksi Savonlinnan oopperajuhlat vahvistavat. Kansainvälisyyteen linkittäen pystytään samalla tuomaan esille paikallista ruokakulttuuria ja osaamista. Tämä on hyvä yhdistelmä jota tulisi kehittää jatkossa edelleen.

”Kansainvälisyys on huimasti kehittynyt oopperajuhlien myötä samoin tapa- ja ruokakulttuurikin. Yksi osa-alue on paikallisuus, ja siitä on kiitettävästi pidettävän kiinni. Tässä markkinoidaan niin alueellisesti kuin kansainvälisesti.”

7 POHDINTA

Laininen, ja muut (2006, 4) toteavat, että se oppi, tieto ja arvopohja, jota koulut ja oppilaitokset heijastavat yhteiskuntaan ovat muutoksen avain. Kestävän elämäntavan oppimista edistävä oppilaitos on paikka, jossa kestävän kehityksen näkökulmat sisältyvät kaikkeen toimintaan. Ne ovat osa oppilaitoksen arvopohjaa, johtamista, ja toimintakulttuuria sekä opetuksen tavoitteita ja sisältöjä.

Koulujen ja oppilaitosten tulee kasvattaa kansalaisia, jotka kykenevät ja haluavat arvioida kriittisesti nykykäytäntöjä ja uudistaa toimintatapoja kestävimmiten niin omassa elämäntavassaan kuin erilaisissa toimintaympäristöissä. Tavoitteena siis on kestävän elämäntavan oppiminen. Jokainen toimija painottaa omia tehtäviään ja eri osa-alueita, mutta kestävän tulevaisuuden rakentaminen on kaikkien yhteinen päämäärä. Tätä yhteistyön näkökulmaa painottivat myös haastateltavani.

Kärpän ja muiden (2009 24 - 25) mielestä kestävän kehityksen opetuksessa on tärkeää omien elämän- ja toimintatapojen pohtiminen ja niiden kytkeminen kestävän kehityksen kysymysten ratkaisuun. Oleellista on myös, että opetuksen yhteydessä tarjotaan kokemuksia toimimisesta erilaisessa ympäristössä. Lisäksi tulee tarjota vuorovaikutustilanteita erilaisten ja eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa, sekä aitoja osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia omassa oppilaitosyhteistyössä ja laajemminkin yhteiskunnassa. Kestävän kehityksen kasvatuksessa tulisi käyttää opiskelijoita aktivoivia, osallistuvia ja yhteisöllisyyttä tukevia menetelmiä. Näin voidaan tukea kokonaisuuksien ymmärtämisen, kriittisen ajattelun sekä turvallisuuden rakentamisen taitoja. Oppilaitoksessa tämä tarkoittaa kestävän kehityksen näkökulmien sisällyttämistä kaikkeen toimintaan eli opetukseen, toimintakulttuuriin, ja käytäntöihin sekä fyysisten ja teknisten oppimisympäristöjen suunnitteluun.

Myös saamani tutkimustulokset puoltavat näitä näkökantoja. Haastattelujen mukaan koulun toimintakulttuuri ja arvot sekä esimerkit heijastuvat opetukseen sekä käytänteisiin, joita opettaja jakaa oppilaille. Myös fyysinen oppimisympäristö tuo esille kestävän kehityksen tärkeyden oppilaitoksessa. Kestävän kehityksen näkökulma tulisi siis huomioida jo tiloja suunniteltaessa.

Tuloksista tarkentuu, miten kestävää kehitystä painotetaan tai miten sitä tulisi painottaa opetuksessa ja ohjauksessa esimerkiksi työssäoppimista ajatellen. Opinnäytetyöni toteutus on suoritettu Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa syksyllä 2009. Opiskelijoille suunnattuun kyselyyn vastasi toisen vuosikurssin ravintolakokki-linjan 18 opiskelijaa. Opettajista haastattelin kahta ammattiopettajaa sekä yhtä johtavassa asemassa olevaa henkilöä. Näin voin työssäni peilata opiskelijoiden näkemyksiä opettajien sekä koulun johdon käsityksiin kestävästä kehityksestä. Tuloksissa en ole eritellyt henkilöstön vastauksia, jotta anonymisuus säilyisi. Työni painottaa kestäväen kehityksen ekologista näkemystä, mutta ekologisuuteen liittyy vahvasti myös taloudellinen näkemys kestävästä kehityksestä. Koulumaailmassa taloudellisuus siis korostuu ja se välittyy vahvasti myös opiskelijoille. Taloudellisuus tulee käytännössä esille lähinnä raaka-aineiden käsittelyssä.

Tulevaisuuden haasteena oppilaitoksilla on ”kestävä” kasvatustehtävä. Tavoitteena tulee olla laaja näkemys kestäväen kehitykseen liittyvistä osa-alueista. Opiskelijoiden tulisi osata arvostaa myös omaa elinympäristöään ja paikallisia raaka-aineita sekä osata toisaalta nähdä kestävä kehitys maailmanlaajuisena, globaalina ilmiönä. Oman opinpolun sisältö määrää suunnan arvoihin ja asenteisiin. Siksi myös opintojen sisältö (ops ja hojks) sekä opettajan taidot että koulun arvopohja määrittävät, mihin suuntaan opiskelijan tavoitteet ohjautuvat. Lisäksi tulevaisuudessa on tärkeää huomioida yritysten näkökulma: ”yritys myy, mitä asiakas haluaa ja koulutus kouluttaa, mitä yritys haluaa”. Ongelmana onkin, miten pysyä tässä kehässä mukana samalla opettaen ”pehmeitä arvoja”, luonnon-suojelua ja kestävää kehitystä, kun taloudelliset seikat painavat päälle toisaalta. Ainahan näitä kahta näkökulmaa ei voida yhdistää.

Kokin ammatti on ollut viime vuodet nuorten suosiossa. Median tuomat mallit ovat markkinoineet nopeasti alaa. Nykyään kodin ulkopuolella tapahtuvan ruokailun lisääntyminen luo alalle haasteen; tarvitaan monipuolisesti taitavia työntekijöitä. Tämän vuoksi koulutuksen tulisi vastata työelämän haasteisiin työelämän näkökulmasta. Tämä on erittäin laaja haaste tämän päivän ammatinopettajalle sekä koulutuksen järjestäjälle. Siksi kestäväen kehityksen tiedon saanti ja sen hyödyn-

täminen arjen opetuksessa ovat tulevaisuuden päämääriä. Kuten opiskelijoiden vastauksistakin tuli esille, tarvitsevat he vielä lisätietoa kestävästä kehityksestä. Myös opettajien kestävä kehityksen tiedon laajempi analysointi olisi paikallaan. Kestävä kehitys on laaja jatkumo, jonka pitäisi olla jokapäiväistä toimintaamme, kuten syöminen tai nukkuminenkin. Polku tähän päämäärään on mutkikas, mutta yhteistyön avulla päästään perille. Tätä yhteistyötä tulisi toteuttaa niin koko koulun sisällä (eri ammattilinjien välillä) kuin myös ulkopuolisten yhteistyökumppaneiden kesken. Oppilaitoksen strategian ja opintosuunnitelman avaaminen esimerkiksi yhteisissä tilaisuuksissa olisi varmaankin hyödyllistä. Lisäksi sertifikaatin anomista ajatellen Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistolle olisi jonkun asiantuntijan luento aiheesta paikallaan. Ehkäpä oppilaitokseen olisi hyvä perustaa esimerkiksi kestävä kehityksen työryhmä, johon osallistuisivat myös opiskelijoiden edustajat. Tämä työryhmä pyrkisi toteuttamaan niin tiedollista tarvetta kuin muitakin kestävään kehitykseen liittyviä työ- tai toimintamuotoja (esimerkiksi teemapäivä, infot työpaikkoihin, tms.).

Työni aihe on ajankohtainen. Kestävä kehitystä pohdittaessa olemme vasta polun alkupäässä ja edessä on vielä useita kivikoita. Mahdollisuutemme onnistua tässä haastavassa asiassa on meistä itsestämme kiinni. Opettajana vaikutusmahdollisuutemme ovat hyvät. Niitä pitäisi voida hyödyntää maksimaalisesti. Siksi opettajien tiedon tarve kestävästä kehityksestä tulisi ottaa vakavasti. Me olemme avainasemassa pelastamassa maapalloamme ja suurentamassa vihreää jalanjälkeämme, koska asenteet ja opitut työtavat ovat vahva toteutuksen perusta tässäkin asiassa. Nuorisoon vaikuttaminen on tulevaisuuden mahdollisuus.

Aiheen tärkeydestä ja ajankohtaisuudesta kertoo myös se, että Suomen Itsenäisyyspäivän linnanjuhlien teemana oli kestävä kehitys. Tarjolla oli esimerkiksi reilunkaupan kahvia ja teetä. Lisäksi ruokalista oli laadittu siten, että kaikki ruokatuotteet olivat suomalaisia, pääkaupunkiseudulla tuotettuja tuotteita. Näin myös logistinen näkökulma oli huomioitu.

Mielestäni olen onnistunut työssäni tuomaan esille niin opiskelijan kuin opettajienkin tietoa, näkemyksiä ja mielipiteitä kestävä kehityksen tarpeellisuudesta ja

sen toteutuksesta Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa. Mielenkiintoista oli havaita, että tulokset tietyillä osa-alueilla olivat hyvin samansuuntaiset kummallakin ryhmällä, vaikka lähtönäkökulma asiaan saattoi ollakin erilainen. Jatkotutkimusaiheena olisikin hyvä tarkastella esimerkiksi tulevaa vihreän tunnuksen tai sertifikaatin hakuprosessia. Toinen haastava aihe olisi oppilaitoksen yhteistyön kehittäminen kestävän kehityksen näkökulmasta.

Parhaan palautteen opinnäytetyöni tärkeydestä tähän saakka olen saanut eräältä opiskelijalta:

“Jos opettaja ei olisi ottanut kestävää kehitystä puheeksi, ei olisi minun elämässäni varmaan tapahtunut minkäänlaista muutosta, joten iso kiitos siitä!”

LÄHTEET

Brännare, R., Kairamo, H., Kulusjärvi, T. & Matero, S. 2005. Majoitus - ja matkailupalvelu. Porvoo: WSOY.

Heinilä, V. & Salmi, P. 2006. Kestävän kehityksen toteutuminen ammatillisessa oppilaitoksissa ja opettajien täydennyskoulutustarpeet. Viitattu 29.10.2009. Helsinki: Opetushallitus.

http://www.ophtus.fi/julkaisut/2007/kestavan_kehityksen_toteutuminen_ammattillisissa

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.

Houtsonen, L. & Åhlberg, M. 2005. Kestävän kehityksen edistäminen oppilaitoksissa. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy.

Kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategia ja sen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2006 - 2014. Suomen kestävän kehityksen toimikunta. 2006. Helsinki: Edita.

Kyrö, P. 1999. Yrittäjyys, talous ja kestävä kehitys. N:o 119. Jyväskylän yliopisto: Taloustieteiden tiedekunta.

Kärppä, J., Laurila, T. & Lundgren, K. 2009. Kestävää ammatillista koulutusta. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 29.20.2009.

http://www.oph.fi/julkaisut/kestavaa_ammattillista/koulutusta

Laininen, E., Manninen, L. & Tenhunen, R. 2006. Näkökulmia kestävään kehitykseen oppilaitoksissa. Viitattu 29.10.2009. Helsinki: Opetus-, kasvatus-, ja koulutusalojen säätiö – OKKA -säätiö. http://www.oph.julkaisut/kestavaa_ammattillista_koulutusta

Lundgren, K. & Näätsaari, H. 2006. Suomen ympäristöopisto SYKLI. Helsinki: Hakapaino Oy. Koulu ja ympäristö. n. d. Opetushallitus. Viitattu 29.10.2009. <http://ymparistokasvatus.fi/pages/285.php>

Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2.p. Jyväskylä: Gummerus.

Opetushallituksen työryhmä. Koulu ja ympäristö. n. d. Opetushallitus. Viitattu 29.10.2009. [http://www.oppilaitosten ympäristösertifiointi. OKKA – sertifiointi](http://www.oppilaitostenymparistosertifiointi.okka.fi)

Pekkari, M. 2009. Tavoitteellinen ohjauskeskustelu. Helsinki: Tammi.

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän opetussuunnitelma 2006. n. d. Viitattu 29.10.2009. <http://www.pkky.fi>

Rohweder, L. 2004. Yritysvastuu kestävästä kehityksestä organisaatiossa. 1p. Porvoo: WSOY.

Tammilehto, M. 2009. Ammatillinen koulutus kiinnostaa nuoria, mutta samalla on erityistä tukevien opiskelijoiden määrä lisääntynyt. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 1 2009 Juhlanumero. S. 59 – 62. Saarijärvi: Opetus-, kasvatus-, ja koulutusalajien säätiö – OKKA -säätiö.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5.p. Helsinki: Tammi.

Turpeinen, V. 2005. Oppimisen ekologia, kasvatuksen ekologinen kestävyys. Tampereen Yliopisto: Tampereen University Press. Viitattu 1.12.2009. <http://acta.uta.fi/teos.php>

Väisänen, P. 2003. Työssäoppiminen ammatillisissa perusopinnoissa. Ammatillinen osaaminen, työelämän kvalifikaatiot, ja itseohjautuvuus opiskelijoiden itsensä arvioimina. Joensuu: Joensuun yliopisto.

LIITTEET

Liite 1. Opiskelijoiden kysymykset

Tehtävä: kestävä kehitys

1. Mitä ymmärrät tai tiedät kestävästä kehityksestä?
2. Miten omassa työtoiminnassa suoritat kestävää kehitystä?
3. Mitä tarkoittaa vihreä /ekologinen jalanjälki?

Liite 2. Henkilöstön haastattelukysymykset

Ammatinopettajille ja esimies asemassa olevalle henkilölle esitettävät kysymykset:

1 Mitä kestävä kehitys tarkoittaa?

- * yleisenä käsitteenä
- * ruokatuotannossa

2. Miksi kestävä kehityksen huomioiminen opetuksen osana on tärkeää?

- * opetussuunnitelman
- * opettajan näkökulma
- * opiskelijan näkökulma

3. Miten kestävä kehitystä toteutetaan, nykytila?

- * opetussuunnitelma
- * ruokatuotannon opetus
- * Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto

4. Miten kestävä kehityksen opetus tulisi järjestää tai toteuttaa?

- * kestävä kehityksen eri näkökulmien merkitys käytännön koulutyössä ekologinen, sosiaalis-kulttuurinen, taloudellinen näkökulma

5. Miten opettaja / henkilöstö voi edistää kestävä kehitystä

- * tiedontarve
- * asenteet ja arvot
- * yhteistyö

Liite 3. Vihreä lippu

